

ȘEF RABIN DR. MOSES ROSEN

NOAH și AVRAHAM

O paralelă între aceste două personaje biblice nu e un lucru nou. S-au străduit s-o facă mulți exegeți ai „Cărții Cărților”. Aceasta și-a păstrat însă mereu prospețimea și dintr-însa n-a încetat să respire suflul noului ce apare în lume, tocmai pentru că în fiecare generație, în fiecare epocă, la fiecare nou ciclu de lectură biblică, s-au găsit noi tălmăciri ale conținutului ei, care reflectă actualitatea, care oglindește problemele contemporaneității.

Să reluăm, deci, această veche, dar nu și învechită temă și să privim prin optica noastră la asemănările și contrastele dintre concepțiile acestor eroi.

Amândoi reprezintă noțiunea de צדיק „om al dreptății”. Drumul amândurora este acela ai lui Dumnezeu. לך הדרך הטהור „Noah a pășit cu Dumnezeu” (Genesis 6-9) și lui Avraham, Atotputernicul îi dă îndemnul לפני הטהור „Noah a pășit cu Dumnezeu” (Genesis 17-1).

Amândoi trăiesc în mijlocul unor societăți descompuse, întemeiate pe jaf și împilare. Generația potopului și cea a Sodomei sunt pămădite din același aluat și se îndreaptă amândouă spre prăpastia pierzaniei.

Care sunt, însă, soluțiile preconizate de Noah și de Avraham pentru asanarea morală a omenirii, pentru schimbarea nedreptei ei orânduiri? Noah consideră că societatea umană e definitiv condamnată și că potopul, catastrofa care o va nimici, e binemeritată și inevitabilă. O lume bazată pe rapt și cruzime e putredă și nu merită să existe. Orice contact cu dânsa nu poate constitui decât o primejdie morală, un focar de infecție de care trebuie să te ferești. Spre a păstra ceea ce a mai rămas sănătos din organismul social, nu există decât soluția izolării binelui de rău. Potopul care vine, să găsească deci o arcă în care să fie adăpostit tot ceea ce e merit și fi chezașia vieții de mâine, iar restul trebuie lăsat pradă valurilor care îl vor înghiți.

Explica odată un înțelept rabin originea zicalei populare în idiş „a țadic în pelt”, „un sfânt într-o blănă” care are într-însa un înțeles ironic îndreptat împotriva pseudo-sfinților, a falșilor profeți. Există, spune dânsul, două metode de a te încălzi atunci când te afli într-o cameră în care e tare frig. Tădicol adevărat face foc în sobă și rezultatul e că nu se încălzește numai dânsul, ci și toți cei care se află în aceeași încăpere. Cel fals, însă, își îmbracă o blană și se desface la căldura ei, în timp ce ceilalți dărdăie de frig.

Lată explicația faptului că învățătorii Talmudului au pus sub semnul întrebării calificativul de „țadic” dat lui Noah. Soluția sa era aceea a unui „țadic într-o blană”. Și-a construit o arcă, iar de toți ceilalți nu-i păsa, considerând că numai astfel salvează viața și ale ei înalte valori.

În aparență, nimic nu i se poate reproșa lui Noah. El a „pășit cu Dumnezeu”, în același pas cu cuvântul Său care te învață să te depărtezi de rău spre a putea face binele. El a „pășit cu

Dumnezeu” și a închis ochii la soarta oamenilor. În numele Lui, al lui Dumnezeu, în numele înaltelor principii de dreptate divină, el a considerat îndreptătită sacrificarea celei mai mari părți din omenire, pentru ca pe ruinele vechii lumi să construiască una nouă, mai bună și mai dreaptă.

Avraham este și dânsul animat de aceeași înflăcărată voință de a apăra dreptatea, de a însănătoși climatul moral, de a pune capăt răului. El dă însă ascultare poveștii divine de a „păși înaintea lui Dumnezeu”, de a nu se limita la legile etice, ci de a avea un câmp larg al perspectivei, un orizont atotcuprinzător.

Midrașul ni-i compară pe Noah și Avraham printr-o parabolă care ne înfățișează pe un părinte mergând printr-un parc, cu cei doi copii ai săi. Cel mic, care abia a început să meargă, se ține de mâna tatălui său, pășește timid și nu se uită decât spre cel care-i călăuzește pașii. Celălalt, mai mare, aleargă însă înaintea tatălui, zglobiu, vesel, privind în jur, fără a avea nevoie de sprijin. Dimpotrivă. Izbutește chiar să descopere alte drumuri, alți nevătașori, care deschid noi perspective încântătoare.

Noah, copilul cel nesigur de pașii săi, se ține de mâna Părintelui, „merge cu Dumnezeu”. Pentru el lucrurile sunt simple. Nu vede decât ceea ce e în jur. Învățătura lui Dumnezeu e pentru dânsul inviolabilă. Tiparele ei le consideră rigide, dogmele ei imuabile. De aceea cade în greșala ca tot „mergând cu Dumnezeu” să se pomenească într-o atitudine care este

Continuare în pag. 5

VIZITA DELEGAȚIEI Comitetului Evreiesc American

• DE LA STÂNGA SPRE DREAPTA: Rabbi Andrew Backer, Eminentia Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, dl viceprim-ministru Dan Mircea Popescu și dl Alfred Moses

În zilele de 17 și 18 octombrie 1993, președintele Comitetului Evreiesc American, dl Alfred Moses, însoțit de directorul Departamentului European al acestei organizații, Rabinul Andrew Backer, au vizitat Federația Comunităților Evreiești din România, fiind salutați de Eminentia Sa dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, în cadrul unei reuniuni a conducerii Federației.

Alfred Moses este o personalitate prestigioasă în viața socială și politică din Statele Unite ale Americii; d-sa a

fost consilierul special al președintelui Carter și este unul dintre fruntașii de bază ai iudaismului american. Alfred Moses este un prieten al României și al Comunităților Evreiești din România.

În ultimele decenii, a colaborat strâns și permanent cu dl Șef Rabin dr. Moses Rosen în vederea acordării clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România.

În decursul vizitei lor, oaspeții, însoțiți de dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, au fost primiți de dl Adrian Năstase, președintele Camerei Deputaților și de dl Dan Mircea Popescu, viceprim-ministru al guvernului. În ambele întâlniri gazdele au mulțumit dlui președinte Alfred Moses pentru întreg sprijinul acordat României și și-au exprimat speranța pentru o cooperare economică mai strânsă și în viitor cu investitori din S.U.A. și alte țări occidentale.

Alfred Moses a subliniat, în cuvântul său, recunoștința față de posibilitățile largi ale comunităților evreiești din România de a-și trăi viața religioasă și culturală iudaică în mod liber și a asigurat guvernul român că și în viitor, ca și în trecut, iudaismul american a rămas și va rămâne un prieten devotat al României. Oaspetele a arătat că este mândrit de faptul că mai apar atacuri antisemite într-o anumită parte a presei din România și chiar în această săptămână au apărut la Oradea, din nou, vestitele și ridicolele „Protocolale ale înțelepților Sionului”. Nimeni nu se gândește să facă din acestea vreo culpă guvernului sau poporului român, dar ca prieten al României consideră că este păcat că nu se iau măsuri.

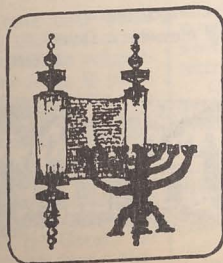
Oaspetele a primit asigurări că aceste măsuri vor fi luate în scurt timp, pentru că atât guvernul, cât și poporul român condamnă astfel de atacuri și atășări la ură interetnică sau interconfesională și le consideră dăunătoare bunului renume al României.

Ambele întâlniri au decurs într-o atmosferă de caldă cordialitate.

Acest neuitat Simhat Tora

Acest neuitat Simhat Tora, sărbătorit la 23 Tisri 5754 (8 oct. 1993), vechi și totuși mereu atât de nou în viața Comunității noastre, mi-a apărut în acest an ca o flăcără a culturii și a păcii, ca o nădejde la orizontul speranțelor noastre.

Din vremuri străvechi ne-am obișnuit ca în ziua a noua, socotită de la prima zi de Sucoț, după Șmini Ațeret, să prăznuim Simhat Tora, bucuria cu Tora și Bucuria Torei, această atât de populară sărbătoare. În seara de Simhat Tora mi-am revenit în memorie, ca niște clipe scumpe amintirilor mele, anii copilăriei, când mergeam cu părinții la sinagogă și, printre ceilalți copii, participam la procesiunea celor mici, ținând în mână stegulețul cu măr și lumanare în varf. Aceste momente mi-au rămas în memorie și în suflet în toată splendoarea lor.

Totuși, în anul acesta, am avut o adevărată revelație. Mi-am dat seama, încă o dată, cât de importantă este educația unui copil și, de aceea, nu pot să exprim decât o adâncă mulțumire și sinceră admirație față de toți acei părinți care știu cât de important este să-și aducă copiii la Templu. Acesta este primul pas spre educația de o viață și pe viață.

Apariția copiilor în Templu a fost sublimă. Cu minunatele lor cântece, au pătruns în sufletul fiecăruia din sală. Copiii fluturau stegulețele, pe care erau pictate figuri de lei și cerbi. „Fii tare ca leul și sprinten ca cerbul”, ca să poți împlini poruncile Torei.

Cu toții am apreciat evoluția corului de copii Talmud Tora și a corului „Sira Vezimra”, ca și contribuția valoroasă, la festivitate, a corului Templului Coral. Dar ceea ce a dat strălucire sărbătorii și i-a scos în evidență valoarea de simbol a fost predica Eminenței Sale, dl Șef Rabin dr. Moses Rosen, adresată tuturor, dar, mai ales copiilor — și pe bună dreptate, — căci ei vor fi cei ce vor duce mai departe peste generații, tradiția.

Continuare în pag. 5

SHLOMO ARTZI — poetul rock al Israelului la concertul de la Lengnau

Spre Germania, Shlomo Artzi „nu mai călătorește de mult”, chiar dacă acolo atrag niște tantieme substanțiale. La concertul în aer liber, din acest an, de la Lengnau-Argau, care a avut loc duminică 20 iunie, muzicianul, în vârstă de 43 de ani, care a intrat de aproape 20 de ani în elita scenei rock israeliene, a participat toți. Muzicianul, care înțelege, ca nimeni altul, să transpună pe muzică micile bucurii de toate zilele și marile griji ale Israelului și care dorește să creeze „nimic altceva decât muzică bună”, este actualmente un star, un star care, în pofida multor oferte primite din străinătate pentru a susține concerte, „se simte cel mai bine acasă, în Israel”.

PRIMELE ÎNCERCĂRI MUZICALE

El și-a început cariera ca simplu cântăreț, care-și compunea singur cântecele, exact înainte cu 20 de ani, în Elveția. „Primele mele încercări de lansare pe tărâmul muzicii le-am făcut în Elveția”, afirmă solemn muzicianul, care trăiește la Tel-Aviv. „Atunci am părăsit Israelul, întrucât eram absolut încredințat că în Europa voi deveni un rock-star. Am interpretat într-un studio

toate acestea, el nu poate fi considerat drept cântăreț tipic israelian, deoarece cântecele sale nu abordează subiecte generale, ci se ocupă mereu de el însuși, evocă prietenii săi personali, bucurii și griji, își cântă copiii, într-un cuvânt, viața lui personală de toate zilele.

Recentul său disc intitulat „Moon” („Luna”) este una dintre cele mai intime mărturii pe care le-a făcut vreodată. El este com-

• Shlomo Artzi — muzicianul israelian top-rock

muzical trei minisingles, în engleză — a fost un eșec total”. Greșeala lui Artzi era, cum își dă seama acum, că, urmând tendința anilor șaptezeci, a încercat să cânte, ca mulți alți cântăreți, în limba engleză, în loc să cânte în propria sa limbă.

CÂNTECE CARE TRATEAZĂ LEGĂTURA SA CU OAMENII

Deziluzionat, el a revenit în Israel, a început să interpreteze în ivrit și piatra de temelie, pentru o carieră, unică în felul ei, fusese pusă. Dar și în Israel gusturile sunt diferite. Într-o singură privință sunt cu toții de acord totuși: muzica lui Shlomo Artzi este îndrăgită dincolo de toate granițele. Și, cu

pus în stilul fostelor sale exerciții, ca și cum ar duce iar dorul anului 1985, al celui an când a apărut pentru ultima oară în fața unui public restrâns. Pe atunci, Artzi cânta regulat într-un mic club din Tel-Aviv, pe nume „Tsavta”. Dar când clubul, accesibil numai pentru puțini spectatori, devenise neîncăpător pentru numărul, în continuă creștere, al fanilor săi, a schimbat chitara acustică cu una electrică, și a început să apară în cadrul festivalurilor în aer liber. De câteva luni, Artzi cântă din nou și în „Tsavta”-Club, unde este așteptat cu mult timp înaintea începerii concertului, de nenumărați admiratori foarte tineri.

ÎNTELES DINCOLO DE HOTĂRELE DINTRE GENERAȚII

„Spun cinstit că nu știu nici eu însumi precis, cum de tineretul este atât de entuziasmat de cântecele mele”, răspunde cântărețul la întrebarea de ce el, la vârsta de peste 40 de ani, are o priză atât de bună tocmai la tineret (tineri între 13 și 19 ani). „Am aproape impresia că eu îmi fac mult mai multe gânduri despre vârsta mea decât fanii mei. Poate că ei simt că eu mă consider un israelian care este cuprins de o nostalgie inexplicabilă, de îndată ce se află pentru zece zile, în afara țării. Eu sunt legat de această țară aproape în mod magic. Când văd soldați, sau când simt la plajă nisipul fierbinte sub picioarele mele, atunci am și mai mult sentimentul legăturii cu pământul țării, sentiment care aproape nu poate fi exprimat în cuvinte. De aceea, mă șochează când observ, cum aici, pe alocuri, americanizarea la amploare. Noi suntem o țară cu o cultură proprie. De aceea folosesc mult timp să redau cât se poate mai fidel sentimentul vital israelian, care se poate exprima cel mai bine în muzică”.

În timpul războaielor pe care Israelul le-a avut de suportat în ultimele două decenii, cântecele lui Artzi au răsunat la radio practic non-stop. De Yom Hazikaron, ziua de pomenire din fiecare primăvară, în prezia lui Yom Haatzmaut (Ziua Independenței), când, înainte de săvârșirea Independenței, țara își amintește de fiii și fiicele sale căzute în război pentru ea, cântecele lui sunt, de asemenea, difuzate adesea. De ce? „Pentru că atunci când sunt ascultate cu

atenție se simte că din compozițiile mele răzbate adesea un sentiment de melancolie”, spune Artzi. „O voce interioară îmi șoptește care sunt temele care merită abordate în profunzime într-un cântec; dacă el place sau nu criticilor muzicali. Eu nu compun pentru un public intelectual, ci pentru oricine este dispus să comunice cu mine și cu muzica mea”. Artzi s-a bucurat de succes la apariția sa de la Festivalul „Rock împotriva urii” de la Lengnau, la 20 iunie a.c. Dar, după toate prin câte a trecut, el nu mai crede că antisemitismul și xenofobia pot fi oprite doar cu ajutorul muzicii. „Muzica în sine și pentru sine nu poate lupta suficient și eficient”.

MOLLY PICON O pioasă amintire

S-a născut la 28 februarie 1898, în Manhattan (New York) și a murit la Lancaster, Pennsylvania, în vârstă de 94 de ani. Ar fi împlinit anul acesta 95 de ani.

Noul Festival al Filmului Evreiesc, din Vancouver (Canada), sponsorizat de Festivalul Evreiesc al Societății de Arte, ne amintește, în acest an, prin filmul „Mamele”, prezentat aici, de o mare artistă a teatrului evreiesc, care a evoluat cu har și pasiune, în repetate turnee, inclusiv pe scenele teatrelor din România — Molly Picon.

Pasiunea ei pentru teatru s-a manifestat de timpuriu. De la vârsta de cinci ani, a jucat fără întrerupere, începând cu interpretarea unor mici roluri în limba idiş, devenind, în timp, o apreciată actriță în trupa Teatrului „Kessler”. Din 1942, a condus Teatrul „Molly Picon”, din New York. În 1961, a obținut un magistrat succes pe Broadway, în musicalul „Lapte și miere”, iar în 1967, a jucat, cu aceeași dăruire, în „Cum să fii o mamă evreică”. Talentata artistă a jucat și în filmele „Vino și suflă în șofarul tău”, „Idi mitn Fidi”, realizat de Joseph Green, o afirmare a dragostei față de oameni, un etos al umanității și încrederei. Pelicula a fost oferită, de însăși Molly Picon, Muzeului din Tel Aviv. Spectacolele ei, filmele care străbat și acum lumea au constituit și constituie o adevărată sărbătoare a cântecului, a umorului evreiesc, dublate de melancolie și vitalitate.

Date despre copilăria acestei „prime actrițe a teatrului evreiesc din S.U.A.”, în acel mediu specific evreiesc, despre evoluția ei ca artistă, apariția pe scenele unor teatre din Europa, Australia, Africa etc., sentimentele ei și ale soțului, Jakob Kalich (Yankel), alături de care, încă din 1935, a jucat în unele vodeviluri, sunt înmănunchate în cele două volume cu caracter autobiografic: „Să rădem puțin” (1962) și „Molly”, apărut la New York, în 1980.

Rolul interpretat în filmul „Mamele” este al unei fiice care și-a luat pe umerii ei firavă responsabilitatea unei familii numeroase fără speranțe, devenind „mămica lor”, magnifica „Idiş mame”. În filmul „Mamele” — realizat în Polonia, în 1938, îmbrățișând diversitatea vieții evreiești din această țară, înainte și după

primul război mondial, într-o lume agitată, sub imperiul suferințelor, dar cu aspirații spre mai bine — artista cântă, dansează în rolul Kavciel, fiica unei văduve coplesită de problemele familiei. Optimismul ei este punctat însă mereu de melodia „Bine că suntem sănătoși”, fredonată chiar și atunci când problemele vieții de zi cu zi o copleșesc: face curat, gătește, repară mereu hainele săracăcioase etc. Neapreciată în familie, își găsește însă un suport moral în întâmplătoarea întâlnire cu un tânăr violonist care a trecut prin curtea lor. O largă paletă de evenimente se derulează în climatul social al timpului în care se petrece acțiunea filmului: discuții în cluburile de noapte, atitudini ale unor șomeri evrei, diferite sărbători evreiești etc.

Aprecieri despre turneele în România și-au făcut loc în presa vremii (1921, 1922, 1923, 1931 etc.). Astfel, „Curierul Israelit”, „Diminețea” ș.a. au insistat asupra diversității disponibilităților ei interpretative, a talentului artistei, care, pe scenele teatrelor din București, Iași, Cernăuți și Chișinău, a jucat în piesele „Umbra galbenă”, „Comoara” — în regia lui Iacob Sternberg, al cărui debut este legat de genul revuistic, cântărea dat un conținut implicat în problemele vieții —, în „Tijke Faier” și „O fetiță dulce”, avându-l ca partener pe Șmil Șmilovici, personalitate străns legată de activitatea teatrului idiş din România în perioada dintre cele două războaie. Este știut faptul că, în anul 1876, Avram Goldfaden a înființat la Iași primul teatru idiş profesionist din lume. Fiecare revenire în România a artistei și a soțului ei Jakob Kalich a fost primită călduros, atât de public, cât și de presa vremii: „Molly Picon — sublinia „Diminețea” — cântă, dansează, râde și comunică răsul, are ingenuitate, te îndușoară și îți lăși te zbuciumă, cu o frenezie uluitoare. Jonglează, fără nici un efort, cu toate gamele expresiei...” (Israel Bercovici). O sută de ani de teatru evreiesc în România. 1876—1976). Într-adevăr, artista a dominat scenele pe care a evoluat prin dinamismul și forța personalității sale, implicată în complexitatea ludaică, impresionând publicul, captivând minți și inimi. În încheiere, am putea spune — așa cum un rabin afirmase cândva despre rugăciunile noastre cântate — că ea, Molly Picon, veterana teatrului idiş, a cântat și Dumnezeu ne-a înțeles păsurile, iar noi, readucând-o în memorie, devenim mai buni.

„România literară” despre noi

Spicuim din nr. 38/1993, rubrica „Istorie literară”, articolul „Accente noi în relația Marcel Iancu — Tristan Tzara”, semnat de Geo Șerban.

În nr. 36, Ioana Părvulescu, în „Circuitul zămbetului în literatură”, face o cronică literară volumului „Mătușile din Tel Aviv”, de Radu Cosășu. Te întâmpină în unele pagini „o confesiune mozaică” — remarcă autoarea articolului.

În același număr, criticul Z. Ornea publică — în „Cronica edițiilor” — articolul „Aderca prozatorul”: noi amănunte privind amintirea lui Felix Aderca (1891—1963) redată cu ocazia apariției volumului de proză „Femeia cu carne albă. Zeul iubirii (Țapul)”, ediție îngrijită și prefațată de Henri Zalis.

La rubrica „Actualități editoriale”, este semnalată apariția — în Editura

„Humanitas”, colecția „Marile cărți mici ale gândirii universale” — volumului „Eu și Tu”, a lui Martin Buber (născut la Viena în 1878, mort în 1965, la Ierusalim). Traducerea și prefața aparțin marelui om de cultură Ștefan Augustin Doinaș.

Sub semnătura Ameliei Pavel, cunoscut critic de artă, o succintă prezentare a vieții scriitorului Franz Werfel și traducerea amplei nuvele „Wesenstein, omul care voia să schimbe lumea” — subiect politic și etic, Europa anilor 1911—1914.

La rubrica de „Istorie literară” ne întâmpină — în nr. 35 — boema „Capsei anilor 50” în articolul „Un scriitor uitat: H. Bonciu”, semnat de Vlaicu Bârna și, tot în acest număr, fragmente „Din corespondența lui Kafka cu Felice Bauer”.

Mai sunt numere...

Scrijelite pe brațele noastre
mai sunt numere...

mai sunt suflate
rămase-n așteptare;
mărturia noastră
chinuitor de trează,
mijlocitoare între
trecut și prezent,
între noi și ceilalți,
curgând prin spațiu
dinăuntrul vremii
peste noi și timp.

Mai sunt numere...

scrijelite pe brațele noastre
mărturie și memorie a Durerii

EVELIN FONEA

MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE • MERIDIANE

• Interiorul Sinagogii din Gibraltar construită la 1708

Evreii din Gibraltar

În punctul cel mai sudic al Europei occidentale, foarte aproape de Africa, se află o enclavă depărtată de orice element asociativ, în mod obișnuit, față de comunitățile evreiești europene. Este, de fapt, un hibrid istoric, rezultat din simbioza unor trăsături caracteristice comunităților spaniole, britanice și marocane, care, timp de secole, și-au dezvoltat propriul caracter blând și ospitalier.

Numele de Gibraltar este o contracție a cuvintelor arabe „Gibr-el-Tariq”, „Muntele lui Tariq”, loc denumit astfel după numele eroului musulman care a invadat Spania în secolul al VIII-lea și a stabilit dominația maură asupra Peninsulei Iberice, dominație care a durat până în 1942. Din punct de vedere geografic, Gibraltarul e o parte a Spaniei, dar, militar și politic, aparține Marii Britanii, care a luptat mulți ani pentru minusculul teritoriu și îl menține până în prezent. Prin Tratatul de la Utrecht, din 1713, Spania a cedat Gibraltarul Marii Britanii, dar, din momentul interzicerii șederii în Spania a evreilor, după expulzarea din 1492, spaniolii au inserat o clauză în tratat, care prevede: „Majestatea Sa Britanică, la cererea Regelui Catolic, consimte să nu acorde drept de rezidență în orașul numit Gibraltar, indiferent de motivație, nici evreilor, nici maurilor”.

De fapt, evreii au trăit în umbra Stăncii Gibraltarului înainte și după 1713, Marea Britanie căutând să împiedice obsesiva încercare a închiștii de a-i reprimă pe evrei, chiar și dincolo de hotarele Spaniei. Ca avanpost izolat al Imperiului colonial britanic, Gibraltarul a fost dependent de aprovizionarea cu alimente din Marocul învecinat.

Dat fiind că regatul marocan a fost, prin tradiție, prietenos cu cetățenii lui evrei, Marocul a ajutat evreii locali să învingă restricțiile legate de rezidența în Gibraltar ca condiție pentru suplimentarea aprovizionării cu alimente a garnizoanei britanice din acel loc. Un tratat între Marea Britanie și Maroc, semnat în 1721, garanta împiedicarea dreptului evreilor de a locui în Gibraltar. Clauza respectivă e îmbrăcată într-un limbaj înflorit: „Supușii împăratului din Fez și Maroc, fie mauri, fie evrei, locuind în domeniul Regatului Marii Britanii, se vor bucura de aceleași privilegii acordate englezilor rezidenți în Barbarie”. Cu alte cuvinte, acesta era un tratat de înțelegere mutuală: englezilor le era permis să

locuiască în Maroc (Barbarie) și evreilor le era îngăduit să trăiască în Gibraltarul britanic.

Spaniolii nu s-au lăsat. În 1726, ei au reclamat faptul că Marea Britanie a violat Tratatul din 1713, fiindcă „a permis evreilor și maurilor, dușmani ai religiei, catolice, să locuiască în oraș”. Acest protest a devenit un pretext pentru atacul Spaniei asupra Gibraltarului, asediul durând din 1726 până în 1727. Evreii din Gibraltar s-au remarcat printr-un eroic patriotism în apărarea Gibraltarului. Cooperarea dintre evrei și guvernul britanic a dus la formarea unor legături istorice de lungă durată, existente până azi, ca și la strânse relații între Congregația Evreilor Sefarzi din Londra și frații lor din Gibraltar.

Primul Rabin sau Haham al Gibraltarului, Isaac Nieto, a venit din Londra să ociasce în prima sinagogă, „Șaar Hașamaim” („Poarta Cerului”), în 1749, sinagogă în funcțiune și azi. Cine vizitează cimitirul evreiesc din Gibraltar poate observa mormintele marinarilor evrei căzuți în bătălia de la Trafalgar, condusă de lordul Nelson, care și-a organizat în Gibraltar punctul strategic de bază înaintea acestei bătălii decisive — la acea dată — pentru Marea Britanie. Cel mai apropiat prieten al lordului Nelson a fost un evreu din Gibraltar, Aaron Cardozo. Unii evrei din Gibraltar au funcționat în diplomația britanică. După ce numărul membrilor comunității evreiești a crescut, au fost construite mai multe sinagogi: „Nefutzot Yehuda”, în 1781, „Ez Haim” („Pomul vieții”), în 1781, „Abudaraham”, în 1820.

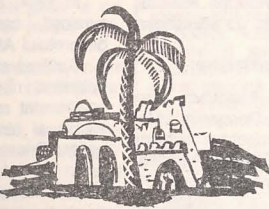
În timpul celui de-al doilea război mondial, Gibraltarul a constituit o bază strategică indispensabilă a Forțelor Aliate. El păzea intrarea în Mediterană; orice convoi de vase cu provizii, încercând să ajungă în Malta sau Egipt, trebuia să treacă prin Gibraltar. Primejdia pe care o constituia Spania, condusă de Franco, prieten al lui Hitler, ar fi putut reprezenta, prin Gibraltar, un pericol de strangulare fatală a eforturilor Forțelor Aliate. Ar fi putut,

de asemenea, să amenințe supraviețuirea Eretz Israelului în timpul războiului, mai ales, cu generalul nazist Rommel stând lângă porțile sale. În mod providențial, Franco (care era conștient de rădăcinile lui marocane) n-a întreprins nici o acțiune ostilă față de Gibraltar.

Majoritatea evreilor din Gibraltar au fost evacuați în timpul războiului. La întoarcerea lor, s-a constatat că practicile religioase slăbiseră. Atunci a avut loc o schimbare radicală, datorită, în special, Rabinului Josef Pacifici, fiul unei proeminente personalități în domeniul legislației iudaice și absolvent al faimoasei „Gateshead Yeshiva”, originar din Italia. El și-a asumat rabinatul în Gibraltar la sfârșitul anilor '50 și a revoluționat total educația și practica religioasă a celor 600 de membri ai comunității evreiești de acolo.

Gibraltarul este, de asemenea, un model de toleranță și bună vecinătate între comunități de diferite confesiuni. În Gibraltar a domnit întotdeauna o perfectă armonie între evrei, creștini și musulmani. Unul dintre motivele care i-au legat pe aceștia a fost loialitatea comună față de Coroana Britanică. Nici una dintre comunități n-ar dori să trăiască sub conducere spaniolă. Sir Joshua Hassan, fost lider administrativ și spiritual în Gibraltar, a câștigat, mai întâi de toate, dragostea statomnică a cetățenilor fiindcă a apărut libertatea Gibraltarului la nenumărate conferințe internaționale.

Putem să fim cu toții mândri de mica, dar vitală comunitate evreiască dintr-un colț îndepărtat al Europei, fiindcă aceasta este o dovadă vie că o comunitate evreiască, respectându-și, în totalitate, tradiția, poate câștiga respectul mediilor neevreiești și poate să-și aducă o contribuție foarte constructivă la prosperitatea generală.

WORMS

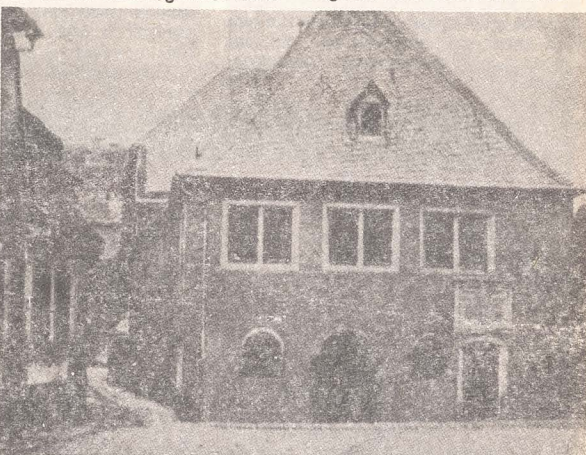
unul dintre „orașele mamă”

Există în ebraică un termen minunat pentru a denumi orașele care au o importanță cardinală în străvechea noastră istorie. Noi numim un astfel de oraș „Ir vaem beIsrael”, literal „oraș și mamă în Israel”.

Worms a fost unul dintre orașele care și-au meritat pe deplin acest titlu. Fiecare dintre noi s-a întâlnit — spiritual vorbind — într-un moment sau altul al vieții cu vechia comunitate evreiască din Worms (Germania), în ținutul Rinului, acolo unde a învățat un timp Rași, cel mai celebru comentator al Bibliei și al Talmudului. Worms, ca și Speyer și Mainz au fost înflorite de evrei, în zorii istoriei statului german. Când

care a fost de mare folos în luarea deciziilor importante privind problemele de conducere a comunităților lor.

În timp ce Mainz era renumit prin marii săi paytanim, autori de poeme liturgice, care trăiau acolo, ca Rabi Șimon Hagadol și membrii familiei Kalonymos, Worms se remarcă, prin iluștri cărturari talmudici: Rabenu Gerșon Hagolah, Rabi Jacob ben Yakar

• Vechea Sinagogă din Worms

armata romană, sub comanda lui Caesar, a mărșăluit de-a lungul Rinului, aceasta a fost însoțită de evrei, care au organizat așezări pe traseu, dezvoltate cu timpul și transformate în mari comunități evreiești, numărând fiecare câteva mii de membri. Există documente care atestă că, în jurul anului 300 e.a., rețeaua unor astfel de comunități evreiești, toate remarcându-se printr-un grad înalt de învățătură, cuprindea nu numai orașele mai sus amintite, ci și Köln, Bonn, Trier, Frankfurt și multe altele.

Înțelepți din Speyer, Worms și Mainz au elaborat un sistem de colaborare mutuală în toate domeniile comunitare și juridice,

și Rabi Yitzhak ben Eleazar, vestitul lor discipol, Rași și Rabi Eliezer ben Yehuda (cunoscut sub numele de Baal Harokeach). Incredible tragedie trăită de comunitățile evreiești de pe urma primei cruciade, în 1096, a dus la sfârșitul temporar al Epocii de Aur din Worms, majoritatea locuitorilor evrei fiind masacrați cu brutalitate de hoardele de ucigași dezlănțuite de fanatismul religios. Rabenu Gerșon a murit cu puțin timp înainte de anul groaznicului măcel, iar Rași, dascălul nostru iubit și peren, a lipsit — în mod providențial — din Worms la acea dată. Plecase să viziteze casa mamei sale, din Troyes, orașul natal, aflat în ținutul Champagne din Franța actuală.

Consiliul Internațional al Femeilor Evreice

90 de femei evreice din 24 de țări și 130 de participante din țara gazdă au avut curajul de a stabili cea de-a 16-a Conferință Internațională a organizației lor, care are loc, o dată la trei ani, în Republica Sud-Africană. Această sesiune a Consiliului Internațional al Femeilor Evreice a constituit o breșă în izolarea internațională a comunității evreiești din această țară, fiind apreciată ca atare în multe luări de cuvânt.

Ospitalitatea remarcabilă a organizatoarelor s-a manifestat în tot timpul sesiunii, la care au sosit participante din Uruguay până în Noua Zeelandă, din Canada până în Hong Kong. „Yom Ierushalaim” a fost celebrat printr-o reprezentare susținută de copiii unei școli evreiești, frecventată de 2.000 de elevi; de asemenea, primul le-a rezervat o primire deosebită.

Chana Berlowitz, președinta organizației femeilor evreice din Zürich, a început raportul de activitate al sesiunii cu memorabile cuvinte referitoare la Cartea lui Ruth. Femei talentate și culte au ținut referate pe teme ca: „Dinamica antisemitismului și rasismului”, „Strategii pentru societăți pluraliste”, „Cerințele

stabilirii relațiilor cu vecinii noștri”.

Un moment important l-a constituit primirea organizațiilor recent formate de femei evreice din Lituania, Rusia, Cehia, Bulgaria, Croația și Georgia, în organizația internațională. Participantele au întâmpinat cu adâncă emoție apelul rostit de delegata din Georgia pentru acordarea de ajutor cerut de cei doi rabini din Tbilisi. O comunitate care a dăinuit acolo de pe timpul distrugerii Primului Templu (586 î.e.a.) s-a limitat, după Alia, la 2.000 de familii total pauperizate.

Au fost prezentate rapoarte despre munca extensivă evreice la Națiunile Unite sau la Consiliul European. Au fost prezentate, de

asemenea, rapoarte despre femei care sunt violentate la locul de muncă, femei bolnave, despre interpretarea diferită a drepturilor elementare ale omului, teme dificile care afectează orice femeie și care și-au găsit locul spre a fi prezentate și în cadrul menționat, unde se discută — bineînțeles — și despre poziția femeii în cadrul societății evreiești.

La dîneul oferit oaspetelor, a luat cuvântul cunoscuta fostă parlamentară din Africa de Sud, Helen Suzman, care a prezentat o privire istorică de ansamblu pe tema apariției și apoi a abolirii politicii de apartheid, iar la masa de adio a luat cuvântul renumitul judecător evreu sud-african Richard Goldstone, activ în politica de conciliere, în problema drepturilor omului și a aplicării sale în activitățile lui.

Ospitalitatea cordială manifestată cu acest prilej a facilitat legarea unor noi prietenii.

ANTISEMITISMUL DE TOATE ZILELE

Antisemitismul nu se rezămă. la Holocaust sau la acuzații grave, fie ordin general, cum sunt trăsăturile de patre (vezi cazul Dreyfus), escrocherie (de parcă escrocii au o nație), complot, comunism, neocomunism, chiar și nazism (unii au încercat să sugereze că și Hitler ar fi fost puțin evreu). Antisemitismul se manifestă — atunci când este întreținut — zi de zi, de la om la om, pe stradă, în autobuz, la serviciu, între cunoscuți, oriunde. Atunci când un individ dorește să exprime o nemulțumire și nu găsește altă explicație, având în el otrava antisemitismului, va rosti în gând sau cu voce tare: „Ai dracului jidan!”.

Dacă îi spui verde în față că e antisemit, se va face că nu înțelege, că nu știe ce e asta, că „jidan” e un cuvânt ca oricare altul, că la țară se spune curent „jidan” în loc de „evreu” etc.

Așa este, așa se spunea cândva la țară și în mediile urbane mai puțin civilizate, dar în limba română cuvântul „jidan” a fost prea des folosit cu asocierea lui „jos” sau „moarte”, în timpul tulburărilor și răscoselelor țărănești din sec. al XIX-lea și de la începutul sec. al XX-lea, dar cu precădere el a fost „arma secretă” cu care cușii și legionarii, în deceniile al treilea și al patrulea, au cucerit mințile ignoranților. Orice om cu pregătire minimă cunoaște cuvântul „evreu” și știe că „jidan” este folosit pentru a jigni un evreu. În limba germană există „Jude”, care este cuvântul normal și mai există „Sajude”, folosit cu predilecție de naștiți, care înseamnă „porc de evreu”. Acesta ar fi echivalentul lui „jidan” în limbajul unui om care dorește să te jignească pentru că ești evreu. În polonă, „jid” este un cuvânt normal, dar în Rusia el a fost folosit de pogromiști, pierzându-și dreptul de cuvânt civilizat; deci rușii civilizați spun „evrei”. Speculațiile actuale ale unor pseudofilozofi și pseudoliterari că „jidan” este un cuvânt normal în limba română nu fac decât să încerce certificarea antisemitismului de toate zilele. Un alt slogan al antisemitismului obișnuit este: „Am avut mulți prieteni evrei, n-am nimic cu ei, dar să ne lase în pace, acum vrem și noi să ne facem drum”. Fraza conține o contradicție flagrantă între noțiunea de prietenie și lăsatul în pace, care este de domeniul xenofobiei. Altă expresie este: „Deși evreu, era cumsecade”. Și multe altele. Mai vine unul și spune: „Noi suntem toleranți cu toată lumea și în special cu evreii”. Primește pe cineva în casă și spune-i zilnic că îl tolerezi și el te va părăsi fără nici un regret, dacă are unde să plece.

Antisemitismul, ca și culoarea neagră, se poate obține din două culori diferite. Există antisemiți activi, violenți și antisemiți pasivi, din comoditate sau din nepuință de a renunța la o educație, la o obișnuință, ca la o toxină îndelung asimilată. De ce fac evreii caz de antisemitism acum, când nu există pogromuri, Holocaust? Fiindcă întotdeauna antisemitismul pasiv a fost rezerva „de aur” a celui activ. Iar antisemitismul activ nu înseamnă Holocaust, el este doar cel care pregătește Holocaustul. Campania susținută în presă, în lucrări „științifice” sau politice, în cuvântări publice, în chemări la acțiuni de „purificare”, face parte din arsenalul antisemitismului activ. Pasivii ori se trezesc din beție și înțeleg că au fost induși în eroare de lideri fanatici sau mânați de interese foarte materiale, ori se înrolează, de voia-de-nevoie, în jalea armată a „cruciștilor” porțiți să distrugă valorile umanității și democrației. De la ignoranță la antisemitism pasiv, apoi la acțiuni antisemite, Holocaust și distrugerea civilizației noastre actuale, sunt pași pe care omenirea nu mai trebuie să-l încerce. Rezultatele încercărilor s-au văzut. Singura leșie din impas, dacă el există, este cultura fiecăruia, cultura asimilată zi de zi, de la fiecare popor la fiecare popor.

BORIS MARIN MEHR

ÎN ATENȚIA CITITORILOR

Se aduce la cunoștința cititorilor că au început înscrierile pentru abonamentele pe anul 1994 la REVISTA CULTULUI MOZAIC.

Costul unui abonament anual este de 2.300 de lei, iar pentru șase luni — 1.200 de lei.

Pentru a se primi la timp revista, abonamentul trebuie achitat cel mai târziu până la 15 noiembrie 1993, la sediul F.C.E. din București, str. Sf. Vineri nr. 9, iar pentru provincie, la sediul comunităților respective.

ANDREI JUNGREISZ

S-a stins din viață, în Oradea, la 86 ani, Andrei Jungreisz, care a fost, timp de aproape 30 de ani, consilier al Comunității Evreilor din Oradea.

Născut în Oradea, într-o distinsă familie ortodoxă, care și-a legat numele, peste 100 de ani, de Comunitatea Ortodoxă locală, Andrei Jungreisz și-a făcut studiile la școlile evreiești și și-a trăit întreaga viață în acest oraș.

Credincios flu al obștii, a activat neobosit pentru întărirea acesteia, în special după al doilea război mondial, când s-a simțit în mod sporit nevoia de

strângere a rândurilor pentru păstrarea sfintelor tradiții. Împreună cu soția, Ileana Jungreisz — născută Rotschild —, a stat mereu în serviciul comunității, prezent în toate acțiunile acesteia. Are merite deosebite în repunerea în funcție a sinagogii „Sion”, a fost animator și organizator al corului de copii din localitate, câștigând respectul și dragostea întregii obști.

Numărul mare al celor care l-au condus pe ultimul lui drum a demonstrat recunoașterea meritelor în viața evreimii locale ale celui care a fost Andrei Jungreisz.

CHURCHILL ȘI EVREII

În voluminoasa lucrare (1.066 pag.) publicată în Marea Britanie, în 1991, și, de atunci, de mai multe ori republicată, închinată vieții lui Winston Churchill (autorul cărții fiind Martin Gilbert) sunt prezentate și momente legate de relațiile fostului premier britanic cu reprezentanți de frunte ai sionismului și, în general, de atitudinea sa față de crearea Statului Israel modern și față de evrei.

Vom reține câteva din aceste momente, care ni se par mai semnificative:

La vârsta de 29 de ani, tânăr membru al Parlamentului britanic, se opune unui proiect de lege destinat a limita imigrația evreilor ruși în Anglia. Atacul lui Churchill împotriva respectivului proiect de lege este publicat în „Manchester Guardian” și, în același sens, el adresează o scrisoare conducătorilor evrei din Manchester. El consideră că adoptarea legii ar fi încurajat tendințe antisemice și ar fi fost contrară vechii practici generoase și tolerante de liberă intrare și azil, la care Anglia aderase de atâta timp și de pe urma căreia câștigase atât de mult.

În 1906, călătorește prin Europa, vizitând Veneția și Moravia. Cu acest prilej, este oaspetele lui Lionel Rotschild, al lui Cassel și al lui Forest. Toți trei evrei; ca o consecință, i se aduce reproșul (ce fusese făcut și tatălui său) că ar avea exclusiv prieteni evrei.

În 1921, vizitează Ierusalimul, planetează un copac pe locul viitoare Universității Ebraice de pe muntele Scopus, apoi vizitează Tel-Aviv-ul, Rishon-le-Zion (unde este impresionat de primirea ce i se face).

Prin întreaga sa activitate, contribuie la punerea în practică a Declarației Balfour. Camera Comunelor aprobă politica guvernamentală în problema Palestinei, cu 292 voturi pentru și 35 contra, iar după două săptămâni și ceva, Liga Națiunilor votează în sensul integrării Declarației Balfour în mandatul britanic pentru Palestina. „Cu sprijinul efectiv al lui Churchill, conchide Gilbert Martin, stabilirea unui câmin evreiesc în Palestina a devenit o realitate”.

În 1933, protestează împotriva persecuțiilor antisemite din Germania. Mai târziu, când persecuțiile împotriva evreilor din Germania se întesesc, Churchill publică, în 1937, un articol în „Evening Standard”, în care-l cere lui Hitler să renunțe la persecutarea evreilor, a protestanților și a catolicilor și-l previne că, dacă nu va renunța la persecuții, nu va putea fi vorba de retrocedarea coloniilor germane an-

ATITUDINI!

tebelice sau de vreun ajutor financiar. Din corespondența sa particulară din această perioadă rezultă însă că nu avea încredere în eventuala moderare a dictatorului nazist; Churchill fusese, în 1932, în Germania și prof. Ernst Hanfstaengl. Încercase să realizeze o întâlnire între acesta și Hitler — atunci ambii în opoziție în țările lor —, dar încercarea nu a reușit; Churchill n-a acceptat.

În decembrie 1942, o declarație comună a aliaților (personal aprobată de Churchill) denunța sistematica exterminare a milioane de evrei de către naștiți; în 1943, la Chequers, vizionează un film în care sunt arătate scene din ororile comise asupra evreilor din țările ocupate. Declara atunci: „Nu e nici o îndoială că e vorba de cea mai mare și mai oribilă crimă ce s-a comis în întreaga istorie a omenirii...”. (Dar — adăugăm noi — declarațiile platonice nu ajută la eradicarea răului. Marile organizații evreiești au cerut să fie bombardate liniile

de transport spre Auschwitz. Nici o măsură n-a fost însă luată).

În 1944, aprobă înființarea unei brigăzi evreiești, care să lupte sub comanda generalului Alexander.

Sprijinul său pentru cauza evrească în Palestina rămâne ferm, cu toate că a condamnat asasinarea lordului Moyne, adversar al sionismului și ministru de stat pentru Orientul Mijlociu, în 1944.

În 1948, este partizanul recunoașterii Statului Israel. În conflictul din 1956, este de partea Israelului. În 1955, se pronunțase chiar pentru eventuala admitere a Israelului în Commonwealth.

Am menționat doar unele dintre momentele esențiale legate de atitudinile și acțiunile fostului premier britanic, care au influențat, indiscutabil, soarta evreilor europeni și au contribuit la renașterea poporului evreu în cadrul statului reînălțat, Eretz Israel.

BETINIO DIAMANT

¹ Martin Gilbert: Churchill, A Life. First published in Great Britain, 1991. Minerva Ed. 1992, 1066 pagini. Istoricii Martin Gilbert s-a născut în 1936, la Londra. Printre alte lucrări, a publicat o istorie a Holocaustului, documentele și scrisorile lui Churchill.

DECESE

În cimitirele Comunității Evreilor din București, au fost înmormântați, în perioada 1—30 septembrie 1993, următorii:

Rosen Toni (82 de ani), str. Principatele Unite nr. 2; Manolescu Iancu (70), Alea Lungulețu nr. 6; Tilenschi Emil (67), str. Caporal Ruică nr. 12; Cerchez Senora (88), Bdul Nicolae Grigorescu nr. 14; Filip Malca (93), str. Principatele Unite nr. 4; Schwartz Lupu (68), str. Becaței nr. 4; Avram Paulina (74), Piața Romană nr. 9; Roșianu Solomon (89), str. Colței nr. 27; Salomon Adolf (88), Moscovici Ana (83), Kelson Luiza (87), Rix Abraham (96), Zilberbus Eleonora (86), Cămin „Amalia și Șef Rabin Dr. Moses Rosen”; Bercovici Ozias (83), str. Pajura nr. 22; Rosenthal Simion (76), Șos. Iancului nr. 9; Rothbaum Olga (86), str. Prelungirea Ghencea nr. 9; Cosma Mișu (82), Bdul Kogălniceanu nr. 61; Deleanu Fany (85), Perlman Mozes (80), Cămin „Martin Băluș”; Pantofaru Isac (80), str. Andrei Mureșanu nr. 1; Zimbrea Octav Oise (80), Splaiul Independenței nr. 27; Nistor (Bernan) Elke (81), Șos. Kiseleff nr. 29.

Cu adâncă durere am aflat de încetarea din viață a iubitului nostru prieten PACH LEOPOLD (Arie). Calitățile deosebite ce l-au caracterizat — bunătate, generozitate, simț ceritate — determină suferința din suferințele noastre. Nu-l vom uita niciodată. Dumnezeu să-l odihnească! Familia M. Roca.

Cu adâncă tristețe, Ruth Stern — nepoată (Israel) și familia Noica aduc la cunoștință că, în ziua de 15 octombrie 1993, a încetat din viață prof. universitar dr. doc. SIMON CONSTANTINESCU-CĂTUNEȘTI, alias Z. KANTYMOS.

Îi vom păstra o neștersă amintire!

Cu durere în sufletele noastre, soția, copiii, nepoții, cumnatele și cumnații, cuscii și prietenii anunță că, la 15 oct. 1993, înima celui care a fost ROTHSTEIN IACOB (Kobi) a încetat să mai bată. Fie-l amintirea binecuvântată!

NOAH și AVRAHAM

Urmare din pag. 1

împotriva vieții și deci împotriva lui Dumnezeu, care nu e altceva decât „sufletul întregii vieți”. Avraham, însă, a atins maturitatea credinței, s-a călît în lupta pentru dreptate, aleargă „înaintea lui Dumnezeu”, explorează zările viitorului, descoperă drumuri noi pe calea spre dreptate. E adevărat. În jurul său, nelegiuirea și desfrâu Sodomei amenință cu un dezastru. Avraham consideră însă că țelul său este să răspîndească binele în milocul oamenilor. ואת הנפש אשר עשו בחרן să câștige suflete, să creeze caractere, să mearcă oastea celor care sunt animați de aceleași idealuri sfinte ca și ale sale. Nu se mulțumește cu faptul că el s-ar putea salva din catastrofă. Cu tenacitate și căldură umană, el luptă pentru salvarea chiar a locuitorilor blestematei cetăți a Sodomei. Pentru Avraham, învățătura lui Dumnezeu nu e statică, ci

dinamică, e în mers continuu, nu se oprește în loc, căci nici viața nu se poate opri. Nici un moment nu trebuie să pierzi din vedere țelul ei, care e apărarea vieții. Principiile sale sunt într-atîta pline de conținut nobil și umanitar, întrucît ele contribuie la păstrarea vieții și la înlăturarea morții. În loc să construiești pe ruine, mai bine să schimbi înfașurarea clădirii, ca aceiași oameni să poată trăi într-însa, în condițiuni mai bune.

Avraham aleargă din oraș în oraș, din sat în sat. El caută drumul spre inimile oamenilor. El vrea să încălzească întreaga casă și respinge soluția „blăni”, care e una îngustă, egoistă.

Spre același țel, dar pe căi diferite s-au îndreptat Avraham și Noah. Paralela dintre dănsii se repetă veac de veac și învățămintele ei sunt de-a pururi pline de noutate și utilitate.

„REVISTA ISTORICĂ” despre evreii din România

Menționăm cu deosebită satisfacție publicarea, în nr. 3—4/1992 al prestigioasei reviste de istorie editată de Academie — Institutul de Istorie „N. Iorga” — al cărei redactor-șef este reputatul istoric Șerban Papacostea, a mai multor materiale având ca obiect probleme referitoare la istoria evreilor din România. „Revista Istorică” fiind o publicație de specialitate, considerăm util să menționăm aceste materiale, spre a fi aduse la cunoștința marelui public.

Astfel, în rubrica cu titlul semnificativ **Conviețuire și dramă — evreii în istoria românilor** sunt publicate următoarele articole:

Receptarea operei lui Josephus Flavius în vechea literatură română (autorul, Paul Cernovodeanu, nu se limitează la studiul receptării destul de întinse a operei lui Josephus Flavius în vechea literatură română, ci trece și la o caracterizare a personalității și operei lui Josephus Flavius; despre „Războiul iudaic”, autorul articolului scrie: „Din opera marelui scriitor antic evreu se mai cunoaște o traducere parțială în românește și din „Războiul iudaic”. Se știe că această operă a fost scrisă de Josephus Flavius ca o justificare... opera lui Josephus Flavius prezintă o deosebită valoare ca document, autorul ei slujindu-se de date culese din ambele tabere, iar participarea sa la evenimentele relatate conferă scrierii o certă autenticitate, în pofida interpretărilor răuvoitoare”; în încheierea articolului, după ce se ocupă de receptarea lucrării „Antichități iudaice”, autorul scrie: „Lectura operelor lui Josephus Flavius a contribuit la înălțarea sufletească a celor ce l-au citit și l-au înțeles atât cât a fost cu putință — ridicând, în același timp, în ochii românilor, prestigiul vechii culturi a evreilor, fiii unui popor atât de copleșit și pe nedrept persecutat în istorie”;

Date noi despre evoluția demografică a populației evreiești din Transilvania. Epoca Principatului — sec. XVI—XVII (autor, Eugen Gluck; menționăm faptul că

prima rubrică a revistei este intitulată „Demografie istorică — metode și izvoare” și cuprinde articole în legătură cu demografia istorică; deci articolul semnat de Eugen Gluck se înscrie în tematica mai generală a acestui număr al revistei);

Evreii și începuturile Industriilor românești (autor, Liviu Rotman, din Israel);

Statutul juridic al populației evreiești din România în perioada 1878 — septembrie 1940 (autor, Ion Stanciu);

Participarea populației evreiești în viața economică a României până la cel de-al doilea război mondial (autor, Constantin Botoran);

Viața evreilor din București în etapa septembrie 1940 — ianuarie 1941 (autor, Eliza Campus);

În rubrica **Viața științifică**, este publicată nota semnată de Eugen Denize, în care ne sunt prezentate informații despre Congresul internațional „Istoria evreilor în România”, congres ținut la Tel Aviv între 15 și 19 decembrie 1991; acesta a fost primul congres internațional dedicat istoriei evreilor din România; au participat din România: Șerban Papacostea, Andrei Pippidi, Eugen Denize, Dan Berindei, Marin Bucur.

În rubrica **Recenzii** sunt prezentate volumele: **Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România**, vol. I, București, 1986; **Izvoare și mărturii referitoare la evreii din România**, vol. II, partea 2, București, 1990; **Mărturiile evreilor din România. 1940—1944. Mărturiile și documente**, București, 1991.

În rubrica **Note**, este prezentată și lucrarea cunoscutului arheolog israelian Yigael Yadin: „Masada”.

În rubrica **Buletin bibliografic**, sunt menționate și o serie de lucrări și culegeri de documente, precum și articole, referitoare la evreii din România, din care am cita: Eskenasy Victor, **Un manuscris puțin cunoscut: Les mémoires de Moses Gaster** (articol); Hergovici Lucian-Zeev, **Un filozof și un cabalist evreu la Iași, la 1620** (articol).

Toate articolele sunt însoțite de rezumate în franceză, iar sumarul revistei este redat și în franceză.

B.D.

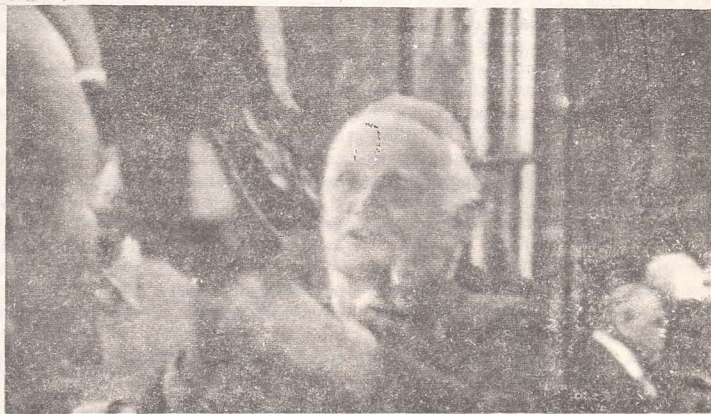
Acest neuitat Simhat Tora

Urmare din pag. 1

O laudă binemeritată pentru frumoasele cuvinte rostite de cursantul de Talmud Tora, Arthur Weisman, educat aici prin grija părintească a celui ce se consideră, pe bună dreptate, „Șamas”-ul Menorei iudaismului din România.

A fost salutată prezența printre noi a dlui Anton Rossbach, ambasadorul Germaniei în România, împreună cu soția.

Anul acesta am văzut o obște care, deși îmbătrânită, se bucură intens cu Tora. Fiecare moment al acestei sărbători a avut în sine ceva deosebit, emoționant. Se obișnuiește ca, în sinagogi, enoriașii să facă o procesiune solemnă cu Sfintele Suliuri ale Torei în brațe, bucurându-se cu darul pe care Dumnezeu l-a dat lui Israel. Dar am avut bucuria de a vedea un dans frenetic, când fiecare bărbat cu Tora în mână dansează, acest dans al bucuriei pentru un mare dar primit: CARTEA. Am trăit atunci un moment de emoție când l-am văzut și pe domnul Șef Rabin dansând. În acele clipe întinerise.

Fie-mi îngăduiți admirația pentru dl Baruh Segal, gabaiul (eforul) sinagogii, acest om modest care vine în fiecare zi la Templu, dar în seara de Simhat Tora și-a ieșit din tiparul său, dansând cu entuziasm un dans hasidic care mi-a răscolinit amintirile. Bucuria și veselia s-au răspândit în sală și au cuprins întreaga asistență. A fost un moment înălțător, ca multe altele trăite în această seară de Simhat Tora. Fiecare bărbat, indiferent de poziția sa socială, are un drept special la această sărbătoare. El este onorat cu o Tora și poartă Suliurile Sfinte împodobite cu clopoței și îmbrăcate în frumoase mantii. Chemarea la coloanele celor ce poartă Tora a fost marcată de bucuria celui chemat, dar și a celorlalți. S-au perindat pe rând, în aceste coloane, conducători ai obștii, oameni de vază, intelectuali și oameni simpli, oameni de diferite profesii. A urmat, a doua zi, cununia cu Tora sub baldachin, când mirele dansează cu mireasa: Tora este mireasa și poporul lui Israel este mirele ei. Totul s-a desfășurat într-o atmosferă sărbătorească, ieșită din comun. Unde se mai văd asemenea manifestări de mii de oameni care se bucură cu cartea? Am călătorit și am citit mult, am văzut — pe viu sau în filme — dansuri cu parteneri, dansuri cu săbiu, dar n-am văzut niciodată un popor care să se bucure cu asemenea exuberanță cu cartea.

pacea universală visată de profeții noastre. Viața, de multe ori nu ușoară pentru noi, conform zicalii „Siz şver ță zan a id” („E greu să fii evreu”), ne-a arătat că ceea ce știm trebuie să transmitem copiilor noștri și copiilor copiilor noștri. Numai astfel am păstrat mereu flacăra vie a învățării, a credinței și a speranței că totdeauna binele are un ascendent asupra răului. De câte ori cineva se ridică împotriva noastră, ne-a spus dl Șef Rabin, să fim siguri că spiritul va învinge, că ceea ce a fost nu se mai poate repeta, că omenirea a învățat totuși din lecția istoriei.

Din rândurile poporului nostru, educat în spiritul Torei, s-au ridicat oameni remarcabili, recunoșcuți de întreaga omenire pentru aportul lor la diferite domenii ale științei și culturii.

O voce puternică a conștiinței poporului evreu, a existenței noastre milenare, se ridică și ne spune aceste minunate cuvinte întipărite în mintea și în sufletul nostru.

Poporul Israel trăiește! (Am Israel Hai!) Cu această convingere am plecat de la minunatul și neuitatul Simhat Tora 5754.

MEDY BERCOVICI

Din comunitățile
noastre

BAR MITZVA

Tânărul Leventer David, din Rădăuți, a devenit Bar-Mitzva. El a fost pregătit de dl Tessler Simon, consilier pentru culte și haham al comunității.

Ceremonia de Bar-Mitzva a avut loc la Templul Mare din Rădăuți. La ceremonie au luat parte toți enoriașii comunității și un număr mare de invitați neevrei. Printre invitați s-a numărat și juristul Viorel Năsaudeanu, primarul orașului.

Este de remarcat că tânărul Bar-Mitzva este un foarte bun elev și a obținut rezultate remarcabile la Olimpiada de matematică, după cum tot remarcabil a fost și rezultatele obținute în pregătirea pentru Bar-Mitzva.

Prof. TANIA GRINBERG

UN EVENIMENT ARTISTIC

Recenta expoziție — organizată la secția donații a Muzeului Național de Artă din Cluj-Napoca — reunește lucrări ale unor pictori evrei din nordul Transilvaniei victime ale Holocaustului și reprezintă o încercare de a prezenta o anumită grupare artistică. În mod evident, ea nu se vrea formată pe baza unei identități a demersului plastic, ci pe o identitate de ordin etnic, cultural și de trăire tragică.

Lucrările celor câțiva pictori, până acum aproape necunoscuți, sunt realizate în perioada antebelică, în jurul anilor treizeci. Însă, ca membri ai unei comunități de o anumită tradiție culturală, arta lor poartă amprenta ei specifică. Peisajele citadine, compozițiile figurative, toate conduc spre cristalizarea unui univers aparte. Organizarea însăși a expoziției este realizată într-un mod care conduce privitorul de la o lume aproape banală, sau, poate, chiar inocentă, spre lucrări realizate în etapele ce însemnau prăbușirea lumii și apariția unui pericol, care, așa cum reiese din lucrările expuse, a fost acut resimțit de un artist ca Leon Alex. Poate că pe acești pictori care, propriu-zis, nu fac parte din nici un curent artistic și nu aspiră la nici o ideologie, îi unește tocmai această sensibilitate față de evenimentele lumii exterioare, ei fiind artiștii unei epoci și ai unui destin tragic.

Urmând firul, extrem de sugestiv, impus de organizatori, expoziția debutează cu David Jandy, artist reprezentat de compoziții în tempera, pastel și cărbune, care îi permit o mai nuanțată abordare a scenelor animate. Chiar dacă, în momentul când David Jandy crea, se mai putea vorbi de „Petrecere”, de observat este, însă, gravitatea cu care artistul își concepe compozițiile, fondurile de griuri accentuate pe care se detașează siluete de un tragism aparte.

Dacă David Jandy se dovedește, totuși, mai stângaci în folosirea tehnicii uleiului, nu același lucru se poate afirma despre Moric Barát sau Ernő Tibor. Acesta din urmă ocupă un spațiu expozițional întins și este

nu numai cel mai productiv, dar și cel mai variat în adoptarea diverselor teme. Ernő Tibor face cu ușurință trecerea de la peisajul citadin la compozițiile rurale, de la țărmul Mării Negre la cheurile Senei. Deși mult mai vivace în tehnica uleiului, peisajele sale din Franța și Italia nu tind să surprindă cu fidelitate realitatea acelor regiuni, nici prin colorit, nici prin tehnică. Uneori brunurile și ocurile sale par să se repete obositor, într-o paletă puțin reînnoită. Însă această stare de lucruri se modifică odată cu peisajele autohtone, în special rurale, în care personalitatea sa își găsește expresia potrivită. Figurile țărănești, satele, prezentate mai original, cu o pensulație vizibilă, îl relevă ca un pictor de o bună calitate, cu o individualitate proprie. Interioarele sunt, în marea lor majoritate, urbane, bine realizate și vorbesc, evident, despre realitatea momentului. La fel de relevantă, în această expoziție, este lucrarea neterminată a pictorului. Deși este o practică puțin obișnuită într-o manifestare de acest gen aceea de a se prezenta lucrări nefinisate, lucrarea poartă o gravă semnificație: Întreruperea bruscă a firului unei creații ajunsă la maturitatea ei, și nu datorită unor motive obișnuite.

După cele câteva peisaje ale lui Martin Katz, se face, practic, trecerea la secțiunea de grafică a expoziției și, poate, la partea ei cea mai sugestivă. Putem face aici cunoștință cu micile ilustrații executate în tușuri colorate ale lui Grünbaum Ernst, ca și cu pânzele ușor cubiste ale lui Iosif Klein. Însă grafica cea mai șocantă ca tematică — și care poartă efectiv un mesaj politic — este a lui Leon Alex. Orientat spre drama momentului, graficianul ne face cunoștință cu „Cizma fascistă” și delirul său terifiant. În lucrări realizate în tuș sau cărbune presat, o tehnică cu mare impact vizual și dramatic, grafica sa acuzatoare oferă o viziune cutremurătoare a coșmarului evreilor și nu numai al lor, din timpul ocupației horthyste a Transilvaniei de Nord. Lucrări ca „Procurorul”, „Strigătul” sau „Front liniștit” ar putea figura drept emblemă a expoziției. Căci aceste ultime lucrări ale lui Leon Alex, poate cele mai revelatoare pentru destinul tragic al tuturor acestor artiști, constituie o concluzie și dau ton și unică idee expoziției.

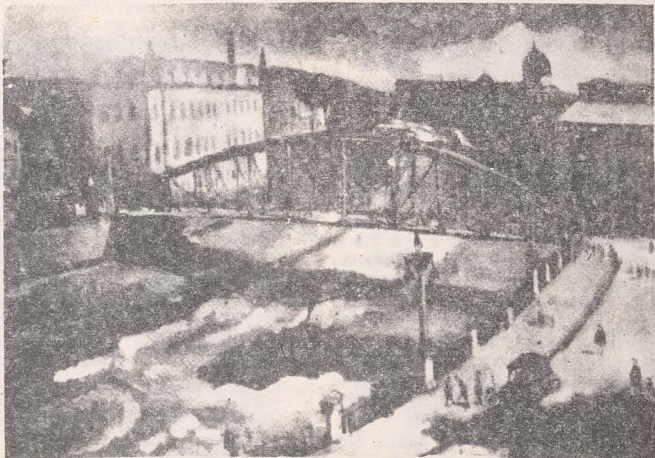
Acest ansamblu de opere ale unor artiști fără pretenții, care, tocmai datorită lipsei de sofisticare, devin mai sinceri și mai edificatori în ceea ce pictează, surprinde o anume realitate, poate prea îndelung ignorată. Acești anonimi comunică mai multe decât ne-am așteptat. De aceea, evenimentul artistic se dovedește binevenit și important, constituindu-se într-o expoziție-document.

RUXANDRA TRANDAFIOIU

P.S. Inițiativa Televiziunii de a prezenta această expoziție și de a dialoga cu persoane care l-au cunoscut pe artiștii expozații merită a fi relevată.

• Leon Alex — „Cizma fascistă”

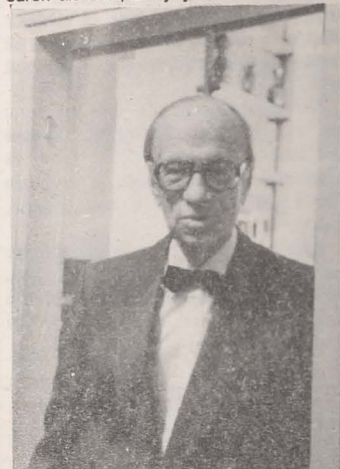

• Ernő Tibor — „Peisaj din Oradea”

Un eminent chirurg Dr. JOSEPH FUX

Acum 80 de ani, la 15 martie 1913, se naște, într-o casă modestă din Roman, cel de-al treilea copil al lui Moise Fux, căruia i s-a dat numele de Iosef (Joseph ben Moșe Haohen).

Fiind unicul băiat al familiei, s-a bucurat nu numai de afecțiunea fără limite a părinților săi, Moșe și Charlotte, dar și de dragostea și grija constantă a celor două surori ale sale, Betty și Clara.

Din cea mai fragedă copilărie, o înclinare înăscută spre învățătură i-a permis să-și aproprie învățăturile Tanahului și ale Talmudului și să treacă, fără probleme, prin școală, fiind adeseori premiantul anului.

Din clasa a III-a de liceu, a intrat în mișcarea sionistă, ca membru al organizației „Hașomer Hatzair”. Aici și-a însușit și mai temeinic limba ebraică modernă și a desfășurat o activitate intensă, bine apreciată, care l-a adus în conducerea organizației (Han agat-Haken), alături de colegii săi Marcu Grünberg și Mayer Josephovici.

În iunie 1930, a trecut cu succes examenul de bacalaureat și în toamna aceluiași an s-a înscris la Facultatea de Medicină din București, pe care a absolvit-o în 1938. Reușind la examenele de secundariat și apoi la cele de internat, a câștigat o temeinică pregătire profesională în cadrul spitalului „Caritas”, secția de chirurgie condusă de dr. Alfred Tofi.

În timpul războiului, a desfășurat o intensă activitate, atât ca chirurg, cât și, mai ales, ca ortoped mult solicitat. În această perioadă, până în august 1944, a continuat să activeze la spitalul „Caritas” și a colaborat la spitalul „Iubirea de oameni”; apoi a fost chemat în calitate de conferențiar la catedra de anatomie a Facultății de Medicină din București.

Din 1951, a început colaborarea cu renumitul chirurg profesorul Ion Juvara, care i-a făcut cinstea de a-l lua colaborator la importanta lucrare științifică „Chirurgia pancreasului”, publicată de Editura Medicală, în 1957.

Colegii de breaslă îl apreciau și îl iubeau, pacienții îl adorau, iar numărul prietenilor creștea de la o zi la alta.

Chirurg eminent, bun diagnostician, iubind oamenii și aplicând cu seriozitate și devotament nelimitat principiul cuprins în celebrul dicton atribuit lui Pasteur: „Je ne te demande pas ta croyance, mais seulement quelle est ta souffrance” („Nu te întreb ce credești ai, ci care îți este suferința”), și-a asigurat stima și dragostea semenilor, indiferent de etnia lor.

Așa s-au petrecut lucrurile până în anul 1957, când au început să reapară vădite manifestări antisemite, care au accelerat și dorința evreilor de a se salva prin Aliă.

Printre cei mulți care au stat noaptea de-a rândul la coziile interminabile din fața Miliției Capitalei s-au aflat și soții Fux. După mai bine de doi ani de așteptare — perioadă în cursul căreia dr. Fux a găsit cu greu un serviciu la spitalul „Colentina” — a primit, în sfârșit, mult râvnita aprobare de a pleca în Israel.

Peripețiile plecării și ale sosirii la limanul mult visat al Eretz-Israelului ar putea ele însele constitui subiectul unui roman. Au fost primii și cazați un timp la sora lui, Clara, după care s-au mutat la Tel-Aviv,

într-un apartament modest, unde au amenajat — în primul rând — un mic cabinet medical, cu o foarte mică sală de așteptare.

Datorită faptului că vorbea curent limba ebraică și, mai ales, că renumele său de bun medic diagnostician și eminent chirurg îl precedase, greutățile materiale inerente începutului au fost treptat învinse.

Lucrările sale din domeniul medicinei, publicate în România, pe lângă „Chirurgia pancreasului”, amintită anterior, au fost: „Sindromul dureros acut în concrețiunile calcare din regiunea umărului”, teza sa de doctorat, „Sindromul de ischemie periferică”, precum și numeroase articole de specialitate în diverse reviste din România și din străinătate. Toate acestea l-au deschis drumul către societățile medicale de profil din Israel, care l-au adoptat ca membru. De asemenea, pe lângă activitatea de zi cu zi, atât la spital, cât și în cabinet — unde era ajutat cu deosebită pricepere de distinsa sa soție și prietenă de-o viață, respectată și apreciată de cei ca pășeau pragul casei lor atât de primitivă — începe să desfășoare, cu pasune și desăvârșită probitate, o sustinută muncă de istoriograf.

Așa cum scria M.H. Bady, președintele Lojii Bnei Brit „Rav dr. I. Niemirower”, în prefața la cartea „Saul, David, Șlomo”, această muncă era „o tentativă curajoasă, pe care dr.-ul Fux a izbutit s-o realizeze, datorită educației tradiționale primite în casa părintească din târgul moldovenesc în care s-a născut, dragostei de artă și literatură, disciplinei și sistematizării științifice a materialului și dorinței de a asimila cât mai multe cunoștințe din trecutul milenar — bogat și instructiv — al poporului evreu”.

După această carte, în care erau evocati regii Israelului, doctorul Fux publică, pe lângă numeroase și bine apreciate studii medicale în diferite reviste de specialitate, volume: „Moșe — în lumina zilelor noastre”, „Drama lui Iosef”, „Patriarhii”, precum și „Profeții”. Nu trebuie uitată reușita traducere, efectuată împreună cu distinsa sa colegă și colaboratoare, dr. Tera Simon, a celebrului roman „Măinile miraculoase”, de Joseph Kessel, membru al Academiei Franceze. Prefața, pe care a scris-o la prezentarea textului acestei emoționante cărți, aruncă o lumină vie asupra înaltei concepții medicale ce l-a călăuzit pe dr. Fux în exercitarea profesiei.

Peripețiile doctorului Kersten, care a fost obligat să-l îngrijească pe Reichsführerul nazist Heinrich Himmler și care s-a străduit, cu această ocazie, să salveze din ghearele Gestapoului numeroși deportați, prizonieri și ostaci evrei, l-au tulburat profund pe medicul Fux. Să nu uităm faptul că, în timpul celui de-al doilea război mondial, au existat și numeroși medici nazisti care, cu ferocitate, cu sadism, au devenit unele ale exterminatorilor. A fost o perioadă rușinoasă din istoria omenirii, când unii au abdicat în mod monstruos de la îndatorirea lor, au terfelit jurământul lui Hipocrat.

Omenirea — scrie dr.-ul Joseph Fux — a văzut în medic, fie că era pace, fie că era război, omul ajutorului și al salvării, omul milei, chiar în cursul luptelor și al dușmăniilor.

Așa a fost doctorul Fux. Un om adevărat, sensibil la nevoile și durerea oamenilor, un mare iubitor al muzicii clasice și al muzicii hasidice-sinagogale, un medic eminent și un prieten de nădejde.

A închis ochii în seara zilei de 11 iunie 1987. S-au împlinit deci, șase ani de la dispariția sa.

Amintirea lui este — pentru prietenii săi, pentru toți cei care l-au fost pacienți și s-au bucurat de sfaturile și de ajutorul său competent — mereu vie și permanent prezentă.

Prin munca sa de o viață, prin articolele, comunicările și cărțile sale științifice și literare, a lăsat posterității — așa cum spun învățații noștri — strălucirea nepieritoare a unui Șem Tov, a unui NUME BUN.

Fie-îi amintirea binecuvântată! ZIHRON LIVRAHAI!

Prof. MARC CLARIAN

Argumente pentru transparența Bibliei

Noua carte a lui BEN CHORIN despre rolul poporului lui Israel

muzeul orașului. Prezentarea tematicii a fost atât de concretă și de lămuritoare, încât discuțiile nu i-au putut adăuga prea multe lucruri esențiale. Indiciu de apreciere: participanții au invadat la sfârșit scena, pentru a obține autografe pe carte.

S-au formulat idei și gânduri despre rolul conferit de Dumnezeu Israelului, fiind evocați profeți ca Zeharia, care vorbește despre Israel ca despre globul ocular al Divinității: cine îl atinge îl atinge pe Dumnezeu însuși. Ben Chorin a citat, apoi, pasaje din Amos, a insistat explicit asupra angajării lui Isaac — accentuând acest cuvânt, căci nu s-a ajuns la jertfă —, a evocat dialogul

tind suferințele evreilor în istorie, până la renașterea Țării Sfinte, la transformarea Sionului din fagăduință în împlinire. Alegerea și fagăduința au făcut mereu parte din Tora și din istoria poporului evreu.

În acest caz, alegerea ar însemna, așa cum se arată în partea teologică a tratatului, nu o poziție mai înaltă, ci un exemplu pentru transparența Bibliei. Istoria Israelului dovedește că puterea și forța nu sunt ultimele argumente.

Dar Ben Chorin extrage și speranță din istorie, atunci când scrie: „Ura lui Ismael împotriva lui Isaac continuă. Nimic nu este mai durabil decât conflictele în propriul neam, ceea ce

încheie pace cu cei depărtați decât cu cei apropiați. Tocmai pentru că popoarele-surori arabe ne sunt atât de aproape, este atât de greu să se ajungă la pace cu ele, și totuși pacea trebuie să răsără tocmai din înțelegerea lui Israel, dar și a lui Ismael”.

Evident, Ben Chorin subliniază că gândirea ecumenică este complet străină fundamentalismului islamic, care reprezintă azi o amenințare mondială.

Dar pacea este totuși posibilă. Noi o dorim. Transparenței Bibliei îi corespunde transparența politică. Dorim sincer pacea, dar când suntem atacați, suntem obligați să ne apărăm și să

LA A 80-A ANIVERSARE Ben Chorin onorat de Weizsäcker și Kohl

Cu prilejul celei de-a 80-a aniversări a zilei de naștere a profesorului Shalom Ben Chorin, președintele Germaniei l-a conferit Ordinul de Merit al Germaniei. Astfel au fost onorate strădanile excepționale — de o viață — ale profesorului Ben Chorin pentru dialogul interetnic. El a devenit, de decenii, o figură-simbol privind posibilitățile de înțelegere între state și între oameni, așa cum există între Germania și Israel. Pentru meritele sale ca savant, scriitor și publicist, Chorin a fost onorat în multe rânduri. În aprilie 1993, i s-a decernat titlul de Doctor Honoris Causa al Facultății de Teologie de pe lângă Universitatea din Bonn. La 15 iulie, înalta distincție l-a fost înmănată de către

însărcinatul cu afaceri al Ambasadei germane în Israel. El a declarat că încă nu a putut răspunde marelui număr de telegrame și scrisori pe care le-a primit cu acest prilej. La Televiziunea germană au fost prezentate două filme despre viața sa.

La aniversarea zilei sale de naștere, care a avut loc în modestul cerc familial din Ierusalim, a fost asaltat de reporterii de televiziune și radio. O bucurie deosebită l-au produs o telegramă de felicitare primită din partea președintelui Germaniei, von Weizsäcker și o scrisoare din partea cancelarului federal, Helmut Kohl.

HAIM MASS

Popoarele ar trebui să se armonizeze între ele ca o mare orchestră slăvindu-L pe Dumnezeu. Iar în acest caz, Israel ar trebui să joace rolul special al violonistului solist. Astfel imaginează Shalom Ben Chorin rolul poporului lui Israel în comunitatea statelor. Alegerea Israelului este titlul celei mai noi cărți a lui (Ed. Piper, 176 p.), pe care a prezentat-o la Muzeul orașului München. Subtitlul: „Un tratat teologico-politic” conturează învergura temei pe care și-a propus-o acest filozof al religiei, azi în vârstă de aproape 80 de ani, care de decenii promovează, cu succes, dialogul („Misiunea înseamnă persuasiune, dialogul este discuție” — definește el termenii în cauză).

La această prezentare de carte au colaborat patru organizatori: Centrul Cultural al Comunității Evreiești, rețeaua de librării, Editura Piper și

dintre Avraham și Dumnezeu, a subliniat și existența celui alt fiu, Ismael, de asemenea iubit.

Dar, în „prelegerea sa, autorul a insistat și asupra relației triburilor succesoare ale fiilor lui Avraham, reamin-

înțelepții Israelului, de altfel, au recunoscut. Când profetul Ișaiahu a spus: „Pace, pace celui de departe și celui de aproape”, ei au întrebat: de ce cei depărtați stau înaintea celor apropiați? Pentru că este mai ușor să

contraatacăm. „Dam ameinu lo heffer” („Sângele poporului nostru nu este vraște”). Pacea nu înseamnă să te lași ucis. Ne e scumpă pacea, dar și viața. Sunt două lucruri care se intercondiționează.

IERUSALIMUL capătă o nouă înfățișare

Istoria bogată a Ierusalimului face ca autoritățile municipale ale capitalei Israelului să fie receptive la proiecte arhitecturale privind conservarea și restaurarea sa. În consecință, cartierul Nahlat Shiva, situat în partea de jos a Ierusalimului, care suferise ravagiile timpului, a fost transformat într-o încântătoare combinație de alei și pasaje, cartier frecventat, acum, cu plăcere de turiști și localnici, deopotrivă.

Clădirile din piatră găzduiesc magazine pline cu obiecte de artă și artizanat, iar cafelele și restaurantele riguros aliniate reflectă structura cosmopolită a orașului.

Yitzhak Yaakovy, director general al Corporației pentru Dezvoltarea Ierusalimului de Est, patronată de Ministerul Turismului și de municipalitatea Ierusalimului, este specialist în proiecte de restaurare. El își amintește că vizitatori ai orașului i-au sugerat primii să conserve cartierul Nahlat Shiva. „El ne-a spus că ar fi o absurditate din partea noastră să-l demolăm. Dacă ar fi renovat, ar putea deveni un cartier atractiv, impresionant, pe când orice am construit în locul lui ar fi mult mai puțin expresiv”, povestește Yaakovy.

Deși partea de jos a Ierusalimului este, uneori, considerată ca fiind orașul nou — în contrast cu orașul vechi, care a fost înființat acum circa 3 000 de ani —, Nahlat Shiva a fost construit, de fapt, în 1869. A fost a treia așezare din afara orașului întărit cu ziduri, dar prima construită mai mult de rezidenții înșiși decât de binefăcători din exterior.

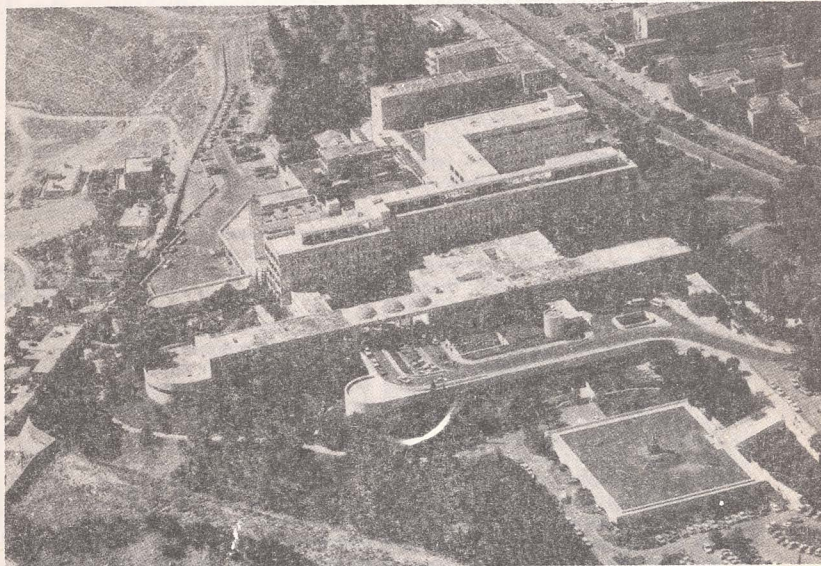
Cartierul Nahlat Shiva, denumire care, în ebraică, înseamnă „așezare a celor șapte”, a fost înființat de șapte familii evreiești importante, care au dorit să părăsească supraaglomerația și agitația orașului vechi. Vechinătățile au fost construite în stil arăbesc, cu acoperișuri bolțite.

În 1896, când 160 de familii trăiau în cartier, multe locuințe au fost construite folosindu-se metoda europeană a cimentului și s-au adoptat stiluri arhitecturale mediteraneene care includeau verande și acoperișuri din țigle roșii. Cartierul a prosperat la începutul secolului, dat fiind că orașul s-a răspândit spre apus.

Totuși, în perioada mandatului britanic, majoritatea rezidenților s-au mutat mai departe, din oraș spre suburbii, lăsând Nahlat Shiva să devină un centru meșteșugăresc cu pondere în domeniul lucrărilor executate în lemn și metal. În 1930, englezii au elaborat un proiect de demolare a cartierului. Autoritățile israeliene, care au preluat puterea în 1948, au acceptat planul, ce nu a fost revocat până în 1988, când municipalitatea a soluționat problema prin renovare.

A fost făcută o investiție de 2 milioane de dolari pentru restaurarea fațadelor și acoperișurilor clădirilor, ca și pentru lucrările de canalizare, electrificare și cabluri telefonice. Au fost aplicate adaosuri estetice ca: intrări arcuite, verande cu balustrade de metal, luminatul străzilor și semne comerciale stilizate. A fost interzisă circulația autovehiculelor. Când au proiectat renovările, arhitecții restauratori au împrumutat stiluri din sudul Spaniei, întrucât istoricii susțin că multe dintre familiile care au fondat cartierul Nahlat Shiva au venit la Ierusalim după expulzarea evreilor din Spania, în 1492.

O plimbare seara prin Nahlat Shiva confirmă observațiile lui Yaakovy privind reușita proiectului. Cafelele sunt pline de clienți, prăvăliile de cumpărători. Clădirile din secolul al XIX-lea conferă cartierului o atmosferă intimă și, totodată, un caracter informativ.

MUZEUL ȘTIINTELOR

Muzeul Național Israelian al Științelor — Daniel și Matilda Recanati Center — a luat ființă în anul 1983 și se află în incinta „Tehnon”-ului din Haifa. El a fost restaurat și transformat într-o minunăție a lumii creative. Muzeul, cu programele sale, a dobândit o recunoaștere națională și o faimă internațională, pentru admirabila și novatoare activitate didactică științifică. Platforma științifică „Albert Einstein”, care se întinde pe o suprafață de 4 000 m², alcătuiește centrul muzeului. Aici, atât copii, cât și adulții se pot „juca” cu peste 200 de obiecte, apropiindu-se astfel de legile științei. Ca fereastră spre viitor, Importanța muzeului trece dincolo de zidurile sale, pătrunzând în orașe și sate,

pentru a stimula gânduri și reprezentări ale tinerilor și vârstnicilor.

Instituția oferă vizitatorilor, pe lângă programul curent, cuprinzând prelegeri, expoziții permanente și ocazionale, o grădina a științei, un centru de invenții pentru cei mai tineri, demonstrații, activități de tip „Do-it-yourself” („Fă singur”), filme și un teatru al științei. În această incintă, nu există nici o tăbliță cu inscripția „Nu atingeți...” sau „Nu călcați...”.

Vizitatorul poate provoca el însuși valuri într-un conductor de apă sau se poate distra lăscând o tornadă. În centrul de invenții, copiii pot pune în funcțiune diferite mașini, pot resimți forțe magnetice și se pot amuza privind imagini deformate în lentile și oglinzi.

MUZEEL EVREIEȘTI din Statele Unite și Canada

Autorul lucrării despre muzeele evreiești din America de Nord (Jewish Museums of North America. A Guide to collections, Artifacts, and Memorabilia. Foreword by Tom L. Freudenheim, Assistant Secretary for Museums, Smithsonian Institution, Published by John Wiley and Sons, Inc., 1992, 242 p.), Nancy Frazier, a dat o interpretare extensivă noțiunii de „muzee evreiesc”, incluzând în ea orice este în legătură cu istoria poporului evreu în general, sau în special cu istoria evreilor americani.

Ținând seama de faptul că istoria Statelor Unite cuprinde, în înțelesul ei specific, doar câteva secole, era normal ca pasionatul cercetător al oricăror urme (document, obiect de cult, fotografie,

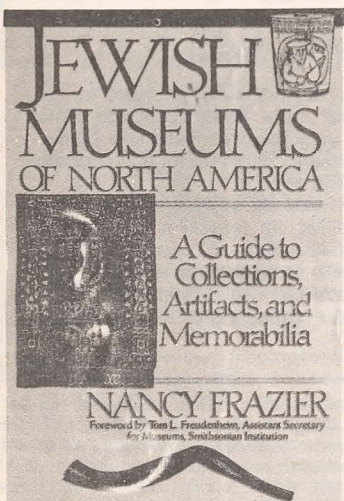
coregrafie a lui Judith Berg, din Varșovia (1937, p. 61), pescar arab, pictură din 1928, de Reuven Rubin (p. 70), fotografie din 1910 reprezentând o familie de imigranți evrei maghiari pe când se aflau pe Ellis Island (p. 74), fotografia din 1890 a lui Levi Strauss, cunoscutul întemeietor de industrie manufacturieră (p. 208).

Autorul a folosit următoarea metodă în prezentarea fiecărui obiectiv: este caracterizat muzeul (sau colecția sau clădirea) printr-un titlu semnificativ, apoi sunt indicate localitatea unde se află muzeul, zilele și orele de vizitare; urmează un istoric al obiectivului respectiv (uneori cu referire la regiune și la contribuția evreilor în dezvoltarea acelei regiuni, precum și amănunte cu privire la personalități evreiești); apoi, în unele cazuri, o parte intitulată „Highlight”, în care se atrage atenția asupra anumitor puncte din muzeul respectiv sau sunt prezentate detalii cu caracter anecdotice în legătură cu vreun personaj sau vreo altă situație particulară.

Din toate cele prezentate în lucrare rețin, însă, fără discuție, atenția deosebită muzeele axate exclusiv pe tematica istoriei evreiești, ca, de exemplu, The United States Holocaust Memorial Museum din Washington (în privința căruia în lucrare se dă ca dată probabilă de inaugurare anul 1992, dar care a fost — cum se știe — inaugurat nu de mult, în 1993), The Jewish Museum din New York („Muzeul Evreiesc din New York este cea mai mare și cea mai importantă instituție de acest fel din emisfera vestică. Are în colecțiile sale peste 14 000 de obiecte, acoperind 4 000 de ani de istorie evreiască”, p. 66), Muzeul Național al Istoriei Evreilor Americani din Philadelphia.

Unele amănunte din comentariile autorului privesc viața câtorva personalități evreiești din trecut, ca, de exemplu, membrii familiei Goldwasser (numele a devenit ulterior Goldwater; Barry Goldwater, aparținând acestei familii, va fi candidatul Partidului Republican la președinție în anul 1964), Louis Brandeis — primul judecător evreu la Curtea Supremă a Statelor Unite —, Levi Strauss.

BETINIO DIAMANT

obiect tehnic, scrisoare etc.) de viață evreiască să fi dat această direcție atotcuprinzătoare cercetărilor sale (și este de menționat că el a călătorit timp de un deceniu — așa cum arată în prefața cărții — pentru a vizita muzeele pe care le-a descris), chiar dacă, de exemplu, menționarea până și a unui tablou de Rembrandt reprezentând figura unui evreu al timpului său ar putea fi considerată ca fiind în afara limitelor normale ale titlului lucrării, ca și, de altfel, menționarea unei colecții aparținând Orientului Antic (cu obiecte din vechea Palestină) aflătoare într-un muzeu cum este Metropolitan Museum of Art din New York.

Structura lucrării: cuvânt înainte de Tom L. Freudenheim, prefața autorului (după ce arată că a inclus în lucrare „toate muzeele importante ale Americii de Nord”, societățile de istorie care au expus colecții de obiecte de cult sau de artizanat evreiești și monumente referitoare la viața evreilor în general sau a evreilor americani, sinagoge care posedă colecții sau obiecte de cult de interes muzeistic, tablouri — de exemplu, de Rembrandt sau Chagall — specifică faptul că a omis picturile chiar ale evreilor, dar fără legătură cu un specific evreiesc și în continuare scrie: „Am încercat mai degrabă să fiu extensiv decât restrictiv”, „acknowledgements” (se aduc mulțumiri celor care l-au sprijinit în strângerea informațiilor și elaborarea lucrării), conținutul propriu-zis (pentru Statele Unite muzeele sunt structurate pe arii geografice, și anume: Northeast, Midwest and South, West; urmează Canada, pe două arii: Québec și Ontario), glosar (sunt explicați termeni specifici evreiești), bibliografie, index (comun pentru materia și nume).

Lucrarea cuprinde numeroase ilustrații, dar lipsește o listă a lor. Iată câteva dintre ilustrațiile cuprinse în volum: fotografia boxerului Benny Goldstein (p. 25), elevii școlii de

ÎN SINAGOGA DIN KIEV

Singura sinagogă, din câte au fost odinioară la Kiev, se află în cartierul Podol, în apropiere de Nipru, strada Șekavîka 29. O clădire scundă, din cărămidă vopsită în roșu și alb, după specificul local, adăpostește lăcașul, Săntărea Sfinților Torei și cărțile de rugăciune ale enoriașilor. La intrare, diverse anunțuri informează despre existența Universității Mondiale Solomon, cu facultăți de profil umanist, economic, juridic și tehnic, a unei ieșive pentru cei care doresc să se inițieze în limba ebraică și în iudaism, indiferent de vârstă, începând de la 17 ani, a unei societăți de comerț și industrie, a unei grădinițe pentru copiii de 4—5 ani și despre înființarea primei școli evreiești la Kiev pentru clasele I—XI. În sinagoga luminată de razele soarelui blând de septembrie și de frumosul candelabru coborât până la nivelul balconului, au venit

oameni de toate vârstele, bătrâni salvați printr-o minune de la masacrul din Babi Yar și din lagăre, foști combatanți din războiul contra Germaniei naziste, tineri abia ieșiți de pe băncile școlii, copii care nu știu încă literale alfabetic. Remarcabilă este fervoarea unor tineri, amintind — prin rugăciunea lor — de cei ajunși, după ani de așteptare, la Zidul Plângerii. Cei vârstnici murmură, la rândul lor, rugăciunea, gândindu-se, probabil, la anii când a vorbit învrit pe stradă sau a aminti laudativ despre Israel te putea costa ani de detenție.

Sunetul tulburător al șofarului se împletește cu gândurile intime ale fiecăruia dintre cei prezenți, cu speranța în repatrierea în Țara Stântă sau cel puțin într-un viitor liniștit, dacă nu prosper, în Ucraina independentă.

BORIS MARIAN MEHR

Termeni legați de iudaism în „Dicționarul de mitologie generală”

Reproducem din prestigiosul dicționar de mitologie, recent publicat, termenii interesând iudaismul și gânditorii evrei legați de iudaism și de preocupări ce fac obiectul dicționarului:

Abaddon („În iudaism, întruchiparea mormântului ca groapă în pământ, care ascunde, înghețe și dezagregă pe cei înmormântați”; „A. este invocat în Cartea lui Iov și în proverbele lui Solomon; în proverbele lui Solomon în sensul de taină adâncă”; **Abel**; **Abraham**; **Adam**; **Adonai**; **Ahasverus**; **Apocalipse**; **Arca lui Noe**; **Ariel**; **Armageddon** (întinut muntos de la Megiddo; câmp de luptă între forțele binelui și răului din ziua Judecării de Apoi); **Asmodeu** (prințul demonilor în Talmud); **Azazel**; **Baal**; **Babel**; **Bellal** („Zeu arhaic, stăpân al lumii subterane”); **Beizbeth** („Sub numele ebr. Baal Zebub este Zeul protector al cetății filistene Ekron. Regi II, 1, 1—18); **Betel** („simbol lingvistic denumind casa lui Dumnezeu”); **Biblia** (termen analizat pe larg, în pag. 75—79, încheindu-se cu constatarea: „Biblia este cea mai răspândită carte din lume: până în 1985 a fost tradusă în 1 800 de limbi”); **Buber**, **Martin** („Filosof și teolog evreu. 1878—1965. Renovator al studiului tradițiilor iudeice... Principalele lucrări ale lui B. sunt consacrate problemelor teologice ale iudaismului și în genere ideii de credință religioasă”); **Cain**; **Cartea lui Enoch**; **Cassirer**, **Ernst** (1874—1945); **Circumcizie**; **Credință**; **Daniel**; **Debra**; **Dumnezeu**; **Durkheim**, **Émile** (1858—1917; întemeietorul sociologiei moderne); **Eden**; **El** (Dumnezeu, intră și ca particula prepozitivă: **Eloah**, **Elohim**, **Elyahu**, **Elazar** și postpozitivă: **Israel**, **Gabriel**, **Iezechiel**); **Enoch**; **Eseniții** (pag. 175; pe larg tratat articolul, dar în bibliografia indicată lipsește — surprinzător — cartea de referință a lui Yadin); **Freud**, **Sigmund** (1856—1939; întemeietorul psihanalizei); **Gog și Magog** (în Vechiul Testa-

ment, **Gog** e țara de obârșie a lui **Magog**, care e unul din fiții lui **Iafet**; **Golem** (sunt explicate toate sensurile termenului: în Biblie, în evul mediu, potrivit Kabbalei și sensul pragmat legat de rabinul **Lôw**); **Haddad-Kimmon** (în Biblie vechi nume, pare a se confunda cu Megiddo); **Ham**; **Haos** (tohu vahovu; „deşertul haotic inițial”); **Iacob**; **Iafet**; **Iehovah**; **Iezechiel**; **Iosue**; **Iscariot**; **Ismael**; **Israel**; **iudaism** (pag. 262—263; analiză dezvoltată pe larg; este citat **Cassius Dio** care consemnează că evreii „se deosebesc de ceilalți oameni... mai ales prin faptul că nu ororază pe nici unul dintre zeli altor popoare” și că „nu recunosc decât o singură divinitate pe care o adoră cu patimă”, având „credința că acest zeu nu comunică prin viu grai și că este invizibil”); **Ișgeri** (ebr. malah = sol, messenger); **Leviatan** („misterios monstru biblic”; **Lévi-Strauss**, **Claude** (n. 1908); **Lévy-Bruhl**, **Lucien** (1857—1939); **Lilith** („Prima soție a lui Adam, precedând-o pe Eva, după tradițiile talmudice”); **Lot**; **Maimonides** (Moshe ben Maimon; „Filosof, medic și teolog evreu”; 1135—1204); **Matusalem**; **Melchisedek** (regele din Șalem); **Moise**; **Moloh**; **Monoteism** („Abia religia ebraică își construiește monoteismul cu exclusivism și duritate”); **Mozalem**; **Noe**; **Paradis**; **Pomul vieții** („Arbore biblic, plantat în centrul Paradisului”); **Potopul universal**; **Rahab** (monstru biblic); **Rephaim** (uriași arhaici, ce au locuit odată pe pământ, pomeniți în Deuteronom); **Sabaoth** („Nume biblic târziu al lui Dumnezeu”); **Satan** (ebr. satan=adversar); **Sem**; **Septuaginta**; **Set**; **Sinucidere** („Aspru condamnat de iudaism, care nu o admite”); **Sodoma**; **Tabernacol**; **Talmud**; **Uriel** (înger al luminii) ș.a.

Lista, evident, nu este exhaustivă, în privința termenilor extrași de noi din dicționar.

* **VICTOR KERNBACH**, Dicționar de mitologie generală. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989, 665 pagini.

B.D.

INCIDENT LA AEROPORT

Ne-am dus la ghișeele de informații și i-am spus funcționarei:

— Domnișoară, noi nu plecăm de aici până ce nu ne dați un avion. Unde-i avionul nostru pentru Croația?

SCRISORI DIN TEL AVIV

— Îl veți primi imediat, dacă încă nu ați renunțat la plecarea.

— Da? De ce să renunțăm? Ce ne-a făcut Croația, că-i dăm picioare în fund?

— A colaborat cu Hitler — a zis funcționara. A fost stat fascist și a făcut pact cu nașiții.

— O, păi atunci guvernul are dreptate — a aprobat un turist din rândurile noastre strâns unite.

— Cum o să aibă guvernul dreptate? — s-a răstuit un alt turist, dovădind că rândurile noastre nu sunt chiar așa de strâns unite. Îi pedepsim pe croați pentru ce ne-au făcut buccii lor acum 50 de ani? Dar pe spanioli, care ne-au alungat acum 500 de ani, de ce i-am iertat?

— Just! Guvernul nu are dreptate — a spus turistul, care a spus că guvernul are dreptate.

Domnișoara de la „Informații” a decărat că ea cunoaște bine Croația și este de acord cu piciorul demn al lui Beilin.

— Fasciștii croați nu și-au schimbat pielea. O dată și-au acoperit-o cu cămăși

verzi, apoi cu cămăși brune, pe urmă cu rubăști, dar pielea le-a rămas aceeași. Ei nu regretă nimic din ce au făcut, ba l-au reabilitat pe mareșalul Antonescu.

— Antonescu a fost croat? — s-a mirat o turistă din grupul nostru. N-am știut. Știam doar că Ante Pavelici a fost român. Ca Horthy.

— La Zagreb apare o revistă „Europa”, care neagă Holocaustul, neagă contribuția evreilor la istoria Croației, neagă calendarul, geografia și lumina zilei. Pentru tot ce se întâmplă, pentru toate lipsurile ce li se întâmplă, croații îi învinovătesc pe evrei. Cum să-i primim aici și să le dăm relații diplomatice? — a strigat domnișoara.

— Păi, dacă sunt așa de antisemiti, nu ar fi mai bine să strângem relațiile cu dumnezeul ca să-și dea seama că nu e frumos să fie antisemiti? — a întrebat ghidul nostru.

— Pe mine nu mă interesează situația din Croația — a spus un excursionist. Pe mine mă interesează aerul curat de la Dubrovnik. N-o să-mi spuneti că și aerul de acolo este antisemit. Eu plec din partea Asociației intelectualilor israelieni de limbă croată. Noi, intelectualii, suntem deasupra lui Antonescu, deasupra lui Ante Pavelici și chiar deasupra aerului de la Dubrovnik. Unde-i avionul? Păcat de fiecare minut de colaborare intelectuală care se pierde.

...În ziua aceea au plecat în Croația opt avioane pline cu turiști israelieni pe care nu-i interesează și care sunt deasupra.

I. SCHECHTER

Mătușa ITE-FRIME

„Totmai atunci, am auzit niște pași greoi, străini, pe scară, însoțiți de gemete. Pe urmă, ni s-a bățut în ușa.

— Cine-o fi? — Întrebă mama.

— Mamă, nu deschiide! — strigă sora mea. Hindele era tot timpul înfricoșată. Credea că Varșovia mișună de uciogași, că umblă în trăsuri tot solul de înși care fură fete, le batjocoresc și le duc la Buenos Aires, unde le vând ca roabe. Se întreba chiar dacă nu cumva reb Ghidale, viitorul ei socru, nu e și el unul dintre ăștia, care și-a lăsat înadins o barbă albă și perciuini pentru ei putea mai ușor înșela pe oameni.

Mama deschise ușa și în prag se ivi o femeie bătrână, îmbrăcată ca pe vremea regelui Sobieski, cu o bonetă înaltă, împodobită cu panglică de toate culorile, cu o pelerină de catifea brodată și într-o rochie lungă până la podea, încrețită și strânsă pe mijloc și trăind o coadă după ea. De urechi îi atârnam cercei lungi. Fața îi era schimonosită; zbârciturile se întindeau până pe gât. Într-o mână ținea un sac de drum cu incuitori de aramă și acoperit peste tot cu buzunare, iar în cealaltă o boccea legată cu o basma înflorată. „E bunica Tamerl”, mi-am spus. Bătrâna se uită zămbitoare în jurul ei și întrebă:

— Aici stă Pinhas-Mend?

— N-auzisem niciodată să i se spună tatei pe numele mic. Mama se uită uimită la neașteptatul oaspete și zise:

— Da, întrați, vă rog.

— Păcatele mele, de ce stați așa de sus?

— Întrebă bătrâna, cu o voce care suna și dulce, și aspru.

Zăpada care-i acoperise încălțările, de li se vedeau numai vârfulurile, se scurgea, topită, pe jos.

— Varșovia asta nu-i un oraș, e o țară-ntrăagă — se vâlciari ea. Oamenii fug ca la foc. Să ferească Dumnezeu! Trenul a sosit înaintea rugăciunii din amurg. De atunci degeaba am tot întregat cum se ajunge la voi. Dumneata ești Basgeve, nu-i așa? — îi spuse mamei. Și ăștia-s copii voștri (zicând asta, puțai din buze, ca și cum ar fi sculptat, ca să ne ferească de deochi). Seamănă toți cu bunica lor Tamerl. Unde-i Pinhas-Mend?

— Luați loc, vă rog. Lăsați jos bagajele și încălziți-vă.

— Nu mi-e frig, dar aș vrea să mă spăl pe mâini pentru rugăciunea de seară.

Nu vorbea cu o femeie, ci cu un bărbat, ba chiar ca unul tare cucernic. Fratele meu ridică ochii de pe gramatica rusă și se uită la ea cât mirat, cât batjocoritor. Sora mea rămăsese cu gura căscată de uimire. Bătrâna își lăsă pe podea bocceaua și strigă:

— Copii, v-am adus niște prăjituri făcute chiar de mine!

Scoase din sacoșă un pachet, într-adevăr plin cu prăjituri. Miroseau a scorțoasă și a migdale, a cuișoare și a alte mironideni, pe care nu știam cum le cheamă, dar le recunoșteam mireasma. În bucătăria noastră sosise Purimul în tolu irem. Scaunul pe care i-l-a arătat mama era prea mic pentru ca bătrâna să se poată așeza pe el cu rochia ei umflată. Mama o ajută să-și scoată pelerina, dar, dedesubt, purta o altă pelerină: mătăsură, catifea, pliu, broderii cu mărgelă. Cu toate că nu era zi de sărbătoare, în jurul gâtului purta un lanț gros de aur și un șirag de perle.

— Străbunica noastră Sara! — murmură fratele meu.

Tata intră în bucătărie. Dând cu ochii de el, bătrâna strigă:

— Pinhas-Mend, tu ești?

Tata nu se uită la ea, pentru că nu-i îngăduit să privești o femeie², dar, cu ochii ațintii în altă parte, o întrebă:

— Cine ești dumneata?

— Cum cine sunt? Nu mă recunoști? Sunt mătușa ta Ite-Frime!

Fața tatei se lumină:

— Ite-Frime?

Dacă ar fi fost vorba de un bărbat, tata l-ar fi întâmpinat cu „Pace ție!” sau „Fii binevenit!”. Dar ce să-i spu unei femei? După o clipă de tăcere, o întrebă:

— Ce te-a adus la Varșovia?

— E o poveste lungă. Nu mai am unde sta.

— Ți-a ars, ferească Dumnezeu!, casa?

— Nu, cineva a dat-o de zestre fetei lui.

— Cum vine asta?

— E în târgul nostru unul Șahne Beiles. Mi-e vecin de puțin ani. Și ara, nenorocitul de el, niște fete urâte ca noaptea. Cea mai tânără a ajuns treizeci de ani fără a fi la casa ei. De unde să-i încrepească o zestre prăpăditul ăsta? Și ce credeți că a făcut când l-a găsit un mire? I-a lăgăduit casa mea. Eu habar n-am avut până

după nuntă, când tânărul a venit la mine și mi-a arătat actul de căsătorie: casa mea — se spunea acolo negru pe alb — a devenit casa lui. N-am vrut să-l fac de rușine pe Șahne Beiles. E un om evlavios, un învățat în felul lui, și numai de nevoie a făcut ce a făcut. Dacă l-aș fi spus că a fost păcălit, ginerele și-ar fi lăsat nevasta. Eu, mi-am zis, sunt bătrână, iar ei abia își încep viața. Cât mi-ar mai rămâne de trăit în casa aceea? Numai ție, Pinhas-Mend, ți-aș putea-o lăsa moștenire. Dar, cum tu stai la Varșovia, ce nevoie ai de o casă la Tomaszow? Pe lângă asta, o casă înseamnă bătaie de cap. Plouă și acum prin acoperiș. Și-apoi, numai drumul până la Tomaszow și înapoi te-ar costa mai mult decât ți-ar aduce casa. Pe scurt, le-am lăsat-o lor. Oricum, vine o zi când lășăm totul. Nu luăm cu noi decât faptele bune. Așa că mi-am făcut bagajul — și uite-mă aici!

Mama se uita la ea cu bunăvoință, dar și cu un zămbet albăscut. Hindele se stăpânea greu să nu izbucnească în râs, fratele meu,

ISAAC BASHEVIS-SINGER

POVESTIRI

(în românește de ANTON CELARU)

Amintirile din copilărie ocupă un loc de seamă în opera lui Isaac Bashevis-Singer. Doțat din anii fragezi cu o nepotolită curiozitate, care-l anunța pe viitorul scriitor, el a reținut situații și evenimente definitorii pentru mediul evreiesc din Polonia începutului acestui secol. Multe din povestirile sale ilustrează confruntări dramatice sau de un pitoresc îndulăgător, intervenite în cursul exercitării funcției de „daien” (judecător potrivit legislației iudaice) de către tatăl scriitorului, Pinhas-Mend Singer. Narățiunile pe această temă au fost grupate în volumul Main tains beis-din ştib (Judecătoria tatălui meu).

Publicăm, în coloanele ce urmează, fragmentul final al povestirii Oaspeți într-o seară de iarnă. Un ultim — și neașteptat — oaspete avea să fie în acea seară un personaj cu adevărat memorabil — „Mătușa Ite-Frime”. La sosirea ei, tatăl scriitorului se afla în camera sa de studiu. În încăperea de la intrarea în locuință se găseau mama scriitorului, Basgeve, sora sa Hindele (logodită cu un tânăr dintr-o familie rabinică din Anvers), fratele său Iosua, care citea dintr-o gramatică rusă (și pe Iosua Singer îl aștepta o importantă carieră literară) — și micul Isaac. La un moment dat, acesta din urmă îi ceru surorii sale să-i spună o poveste. Dar...

bineînțeles, socotea caraghioasă toată istoria asta; buzele lui spuneau ceva ce nu se auzea, dar eu am ghicit: „Asia! Asiaticii!” Numai tata nu se arăta mirat.

— Bine, înțeleg. Dar unde ai să stai? — întrebă el.

Mătușa Ite-Frime îi răspunse fără a clipi:

— Cum unde? Aici, la voi!

Mama l-a spus tatei fără înconjur: dacă mătușa Ite-Frime rămâne la noi, atunci mă la mine și pe fratele mai mic și pleacă la Bilgoraj, la părinții ei. Iosua ar fi fost și el gata să pornească la drum. Sora mea Hindele a plâns, a râs, a strigat că rupe logodna și fuge în America. Bineînțeles, mătușa Ite-Frime nu era de față. Mai avea o rubedenie în Varșovia și se dusese s-o vadă. Seara, tata l-a dat mătuișii patul lui și s-a culcat pe o bancă în odaia lui de lucru.

Mătușa Ite-Frime dormea puțin. Avea obiceiurile credincioșilor bătrâni. Se ruga de trei ori pe zi și se trezea la miezul nopții pentru a jeli dărmarea Templului de la Ierusalim. Nu punea carne în gură în timpul săptămânii, doar sămbăta. Lunea și joia ținea post negru. Nu mai auzisem ca o femeie bătrână să se ducă la baie rituală — asta era o îndatorire a femeilor tinere față de soții lor. Dar mătușa Ite-Frime păstrase deprinderea asta. Iosua, căruia îi plăcea să-și rădă de oameni, ne-a spus că mătușa Ite-Frime poartă pieptar cu ciucuri, ca bărbaii. O fi fost adevărat. O străbunică de-a mea, Hinde-Ester, de la care Hindele își moștenise numele, purtase și ea pieptar și pleca an de an la rabinul din Bălți. Bărbatul ei, Isaac, al cărui nume îl port eu, se ducea la alt rabin, cel din Cernobâl. Totul era cu puțință în familia noastră. Poalele și coada rochiei purtau de mătușa Ite-Frime umpleau jumătate din odaie. De-abia încăpea pe ușa. Își ștergea nasul cu un soi de batiste, cum au numai rabinii. La fiecare pas făcea prăpăd. Spărgea farfuri, vărșea cerneala din călimăra, răsturna lampa cu gaz. Toată casa era vrazite. Am băgat cu toții de seamă că îmbrăcase pe Am bașat cu toții de seamă că îmbrăcase pe ea toate veșmintele cu care venise. În sacul ei de drum, lăsat deschis, nu avea decât o carte groasă de rugăciuni și câteva bijuterii.

— Unde și-o fi fiind răfăia? — se întreba mama. Ori n-o fi în toate mințile?

Iosua avea răspunsul pregătit:

— E ramolită.

El dormea acum la un prieten. Visa de mult să nu mai stea acasă. Vroia să poarte haine moderne și să învețe pictura.

La două zile de la sosire, stând de vorbă cu Hindele, mătușa Ite-Frime a aflat că e logodită. Fără a sta o clipă pe gânduri, bătrâna și-a scos de la gât lanțul gros de aur și i l-a atârnat ei. Sora mea a încercat să se împotrivească, dar mătușa Ite-Frime nu s-a lăsat:

— La ce-mi trebuie lanțul ăsta? Doar nu-l pot lua cu mine în mormânt.

Hindele ne-a arătat tuturor lanțul. Avea o închizătoare cum giuvaergii de azi nu mai știu să facă. Numai lanțul să fi cântărit o livră. Sora mea s-a dus cu el la bijutier, care i-a spus că era din aur de paisprezece carate.

Vecinii de pe scara noastră și din clădirile apropiate aflaseră despre ruda asta ciudată a noastră. Femei cucernice, din societăți de binefacere, veneau s-o vadă și să-i ceară sfatul. Mătușa le povestea despre minunile săvârșite de rabinii faimoși pe care-i cunoscuse. Folosea tot felul de ziceri ebraice. Dădea leacuri fără greș împotriva durerilor de cap, a înecăciunii, a văjăliilor din urechi, a tusei. Se așeza în bucătăria noastră ca o regină care-și primește curtea. Nu mai avea nici un dinte în gură. Se hrănea numai cu bucăți de pâine mulate în supă sau în borș. Mama avea glasul potolit, dar mătușa Ite-Frime vorbea atât de tare, că se auzea în toată casa.

Isaac Bashevis Singer

că dugheana i-a stat închisă atâtea zile. Dar asta era străbunica ta.

Mătușa Ite-Frime s-a dus să doarmă o noapte la cealaltă rubedenie a ei. În acea seară, l-am auzit pe tata spunând mamei:

— E o sfântă. Ne cinstește casa stând la noi.

— Parcă puțin prea sfântă — îi răspunse mama. Dacă omul acela i-a dat fetei sale ca zestre casa altcuiva, atunci e un pungaș. Nu stă nicăieri scris că-i poți îngădui fiicei unui pungaș să-ți la casa — și tu să ajungi o povară pe capul altora. Iartă-mă, dar asta-i curată ți-neală.

— Cărțile noastre spun că-i mai bine să arzi într-un cuptor decât să-l faci pe semenul tău de rușine — îi răspunse tata. Tot târgul ar fi aflat de isprava celui Șahne Beiles și asta l-ar fi nenorocit. Ginerele s-ar fi lepădat de fiică-sa.

A doua zi dimineată, când s-a întors la noi, mătușa Ite-Frime ne-a dat de știre că se mută la cealaltă rubedenie, un fel de nepot al răposatului ei bărbat. Era un easonicar, cu toți copiii la casele lor; avea o locuință mare, pe strada Prosta.

Mătușa Ite-Frime a stat acolo un an și jumătate. Ori de câte ori venea la noi, ne aducea prăjiturile, alune și struguri. Vorbea cu tata despre Tora. Nouă, copiii, ne spunea mereu alte istorii despre bunicii și străbunicii noștri, despre frații și surorile lor. Fratele meu Iosua primise drag de ea și-i făcuse în ascuns portretul. Când Hindele s-a cununat la Berlin, mătușa Ite-Frime i-a mai făcut un dar. Mama s-a căit o vorbise de rău. Zicea acum că Ite-Frime e o sfântă.

Într-o zi, mi s-a spus că mătușa Ite-Frime a murit. Avea aproape nouăzeci de ani. Cu toate că a trăit la Varșovia numai optsprezece luni, la înmormântare au luat parte o sumedenie de oameni. Conducătorii comunității l-au dat la cîmînt un loc printre decedații de vază. I-a lăsat mamei cerceii ei și o carte groasă, cu coperte din lemn și închizători de alamă. M-am gândit mereu la cartea aceea. Erau în ea rugăciuni și jeli, cum nu găseai în nici o altă carte, pentru zilele de post în amintirea celor uciși pe vremea lui Hmelnicki³, în pogromurile din Praga, din Frankfurt și chiar din Franța. Avea paginile îngălbenite de vreme și pățate de ceară și de lacrimi. Numai Dumnezeu știe câte bunici și străbunici o jînuseră în mâini. Păstra mirosul zilelor de pocăință de odinioară, al sănurilor folosite de lom-Kipur împotriva leșinului. Te făcea să te gîndești la neacazurile împotriva evreilor și la minunile făcute de Dumnezeu cu poporul Său atât de încercat.

Într-o dimineață, l-am auzit pe tata zicând:

— A părăsit casa din Tomaszow și și-a înălțat un palat în Rai.

— O să ne ducem și noi s-o vedem acolo? — l-am întrebat.

— Cine știe? Doar dac-om fi vrednici de asta.

— la te uită la băiatul ăsta — spuse mama, supărată dintr-o dată. Mai bine spală-te pe față și du-te la școală. Și nu mai pune întrebări fără noimă.

¹ Prima soție a patriarhului biblic Avraam.

² Interdicție respectată de bărbaii evrei ultrareligioși.

³ Celebru hatman de cazaci din Ucraina. A condus, la mijlocul secolului al XVII-lea, răscoala împotriva Poloniei. În cursul luptelor au fost masacrați numeroși evrei din regiune.

STIRI

• MULTICULTURĂ ÎN IERUSALIM

Președintele Statului Israel, Ezer Weizman, primarul Ierusalimului, Teddy Kollek și președintele Bundes- tagului german, Rita Süßmuth, au deschis, la Ierusalim, lucrările unei conferințe pe tema „Educație și cultură într-o societate multiculturală”. Au participat 600 de persoane, din 40 de state. Teddy Kollek a afirmat că Ierusalimul este multicultural în asemenea măsură, încât obiceiurile legate de sărbătorile religioase ale diferitelor etnii de aici iau uneori mai mare amploare decât în altă parte. Rita Süßmuth a subliniat importanța conferinței, luând ca punct de referință tragedia de la Solingen, cauzată de xenofobie.

• EXPOZIȚII

La expoziția „Medical China '93”, desfășurată recent în China, a participat și o delegație alcătuită din 11 producători de aparatură medicală din partea Institutului „Israel-Export”, prezentând un stand de popularizare a realizărilor acestuia. Membrii delegației s-au întâlnit cu diferite oficialități chineze, pentru a croi drum produselor lor pe piața chinească. În același timp, a avut loc, pe terenul Târgului de mostre din Tel Aviv, expoziția „Computex '93”, în cadrul căreia au fost prezentate noi exponate din domeniul industriei textile, comunicațiilor și multimedia.

26 de întreprinderi israeliene au participat la Air-Show, manifestare care a avut loc în luna iunie la Le Bourget, lângă Paris.

Israelienii au prezentat diferite avioane de tip MIG-21.

• SE VA PRIVATIZA COMPANIA EL-AL?

Ministrul transporturilor, Israel Keissar, a însărcinat o echipă să elaboreze un studiu despre posibila privatizare a companiei aeriene de stat EL-AL. Echipa este constituită din reprezentanți ai ministerelor Transporturilor și Finanțelor.

• „OMUL SFÎNTEȘTE LOCUL”

Fondatoarea și directoarea, timp de decenii, a baletului yemeni „Inbal”, Sara Levy-Tanai, a ieșit acum doi ani

la pensie. De atunci, ansamblul întâmpină mari probleme organizatorice și financiare. O comisie instituită de Shulamit Aloni, ministru al educației și culturii, propune închiderea companiei „Inbal” și, în același timp, fondarea unui „Centru de dans etnic”.

• BIBLIOTECĂ PENTRU ORBI

Cea de-a doua bibliotecă pentru orbi din Israel urmează să fi deschisă încă în acest an. După Natanya, primește acum și Tel-Aviv-ul o instalație modernă care va da posibilitatea orbilor de a citi cărți în alfabetul Braille. Pe lângă bibliotecă, care conține literatură de cele mai diverse genuri, mai există și așa-numite camere audio, în care cititorul, datorită unui aparat modern, primește scrisul transpus în sunete. Dar, corespunzător cerințelor moderne, niște computere pregătite stau la dispoziția orbilor, pentru a ușura viața grea a acestora. Din păcate, finanțarea proiectului nu este încă pe deplin asigurată. O contribuție remarcabilă a oferit familia Haskiel Federmann, din München, care, datorită generozității sale donații, a făcut posibilă continuarea construcției. Mai sunt necesare și alte donații. Informații în această privință furnizează biroul Keren Hayessod din München.

• MONUMENT

Lui Samuel Joseph Agnon, scriitor israelian laureat al Premiului Nobel, i s-a ridicat un monument, în parcul stațiunii Bad Hamburg. Lucrat în bronz, având încrustate citate din opera lui Agnon, monumentul evocă prezența, între 1921 și 1924, a marelui

• SAMUEL AGNON

scriitor israelian pe acele meleaguri germane. Șederea lui la Bad Hamburg s-a dovedit benefică pentru opera sa. Printre altele, Agnon a scris acolo o parte din marelui său roman autobiografic „Legătura vieții”. În 1924, s-a întors în Țara Sfântă. În 1966, a primit Premiul Nobel pentru literatură.

• „OUT-CIDER”

Firma „Cider-Hagallit” a scos pe piață o nouă linie de băuturi alcoolice, sub numele „Out-Cider” (un fel de vin de miere). Băutura are un conținut de alcool de 4,9%. Mai multe mii de sticle au fost produse și testate pe piață. Investiția pentru noua producție a fost de un milion de dolari. „Cider-Hagallit”, cu sediul la Kiriat-Shmone, produce și exportă sucuri naturale de mere, ananas, mango, citrice și altele. Firma, care a fost înființată în 1978, este unul dintre producătorii de fructe de cidru de miere din Israel. Vânzările anuale se urcă la 10 milioane de dolari, din care aproximativ un milion la export.

• „ELBIT” ȘI „MC DONNELL”

Întreprinderile „Elbit” și „Mc Donnell-Douglas” s-au înțeles să lanseze împreună pe piața nouă cască de zbor „Dash”, produsă de „Elbit”. Înțelegerea a fost stabilită, cu ocazia expoziției aeronautice de la Paris, de Emmanuel Gill, președintele firmei „Elbit” și de conducătorul divizei de avioane de luptă „Mc Donnell-Douglas”. În cadrul contractului, ambele societăți vor vinde ciștile societăților aviatice care utilizează avioane F 18. Noua cască oferă pilotului datele esențiale ale zborului său, ca și sistemul de operare cu armele de care dispune; în acest mod, el poate să orienteze sistemul în direcția în care privește. „Elbit” Ltd., cu sediul la Haifa, proiectează, produce, întreține și exploatează produse electronice sofisticate pentru dotarea militară a aviației, a marinei și a trupelor terestre.

• CENTRU DE CONSULTANȚĂ ISRAEL-EGIPT

Ministrul israelian al agriculturii, Yaakov Zur și omologul său egiptean au semnat o convenție privind construirea unui centru comun pentru consultanță în probleme de agricultură.

Centrul urmează să fie construit la Alexandria și deservit de colective de experți din ambele țări. În plus, el va fi sprijinit de Volcani Institut și de Facultatea de Agronomie din Rehovot.

• PRODUSE ISRAELIENE PENTRU EXPORT

Un program israelian pentru grafică de contur elaborat de firma ACA, aparținând consorciului CLAL, va fi vândut cu mult succes în țări arabe. Printre cumpărători vor fi, printre altele țări, Arabia Saudită, Jordania, Tunisia și Maroc. Vânzarea se va face prin intermediul unui reprezentant francez.

• MEDALIE

Helmut Berding, profesor de istorie la Universitatea din Giessen, primește în acest an Medalia „Hedwig-Burghelm”, conferită anual de orașul Giessen, pentru merite deosebite pe plan interetic în Germania. Hedwig-Burghelm, după care e denumită medalia, a fost până în 1933, conducătoarea Seminarului Fröbel din Giessen. În 1943 a fost deportată din Leipzig la Auschwitz, unde a fost ucisă.

• DIN NOU DESPRE RABINUL SOLOVEICIK

Despre Rabinul Soloveicik, profesor de frunte în domeniul iudaicilor, decedat de curând, la Boston, la a cărui înmormântare au participat mii de elevi și admiratori ai săi, presa a continuat să scrie. Ilustrul dispărut a fost o figură centrală a iudaismului american. A format generații de rabini și, în anii 1941—1985, a predat Talmudul la Yeshiva University. Rabinul Soloveicik, care se bucura și în Israel de mare respect, a murit la vârsta de 90 de ani, în urma unui atac de cord. Născut în 1903, în actuala Belarus, descendent al uneia dintre cele mai vestite familii de exegeți talmudici, și-a luat doctoratul în filozofie la Universitatea din Berlin, apoi a studiat Talmudul. În 1931, s-a căsătorit cu Tonya Lewitt.

Stabilit, din același an, la Boston, Rabinul Soloveicik a fondat, în 1937, prima școală evrească din New York. Interpretările sale biblice și talmudice, cuvântările sale știute anual, de ziua morții tatălui său, au atras întotdeauna mulțimi de evrei credincioși din New York și din împrejurimi.

• EXAMEN DE ECHIVALARE

Doar 50% dintre medicii care au studiat în străinătate trec severul examen de echivalare din Israel. În acest an, s-au supus examenului 499 de candidați; printre ei — 224 de olim, provenienți, mai ales, din C.S.L. dar și din America de Sud. În timp ce cota de succes a aceluia care au studiat în țări occidentale este de 60%, la examen au reușit numai 24% dintre candidații care au studiat în Europa răsăriteană. Treccarea examenului este baza pentru a accede în Israel la titlul de doctor în medicină și pentru exercitarea profesiei. Examenul scris a cuprins 240 de întrebări din diferite domenii medicale.

• INVESTIȚII AMERICANE ÎN „TERITORII”

S.U.A. au anunțat că doresc să finanțeze un program de procurare de noi locuri de muncă în fâșia Gaza și în Cisjordania, în sumă de 14 milioane de dolari. Din acești bani urmează să fie îmbunătățite șoselele, rețeaua electrică și de canalizare și construite școli și fabrici.

Hotărârea în ceea ce privește prioritatea proiectelor urmează să fie luată de către palestinieni.

• FESTIVALUL PĂSĂRILOR MIGRATOARE

Eilat, localitatea turistică cea mai sudică a Israelului, se află, datorită poziției sale geografice, pe unul dintre cele mai active trasee din lume ale păsărilor migratoare.

Mii de observatori ornitologi vin, de aceea, în fiecare an la Eilat. Spre a stimula și pe viitor acest interes, centrul internațional de la Eilat pentru observarea zborului păsărilor sprijină un festival anual al păsărilor migratoare, cu prilejul căruia, timp de zece zile, se oferă vizitatorilor numeroase atracții: excursii la cele mai bune puncte de observație, inclusiv în câmpia pustie Arava și — pentru a studia viața păsărilor răpitoare — în

munții de la Eilat; prezentări și explicații privind fenomenul în cauză.

Centrul coordonează diferite programe de cercetare, excursii și proiecte pedagogice în regiune.

• CARTOFI MAI NUTRITIVI CULTIVAȚI ÎN ISRAEL

Un mare dezavantaj al multor roade ale câmpiei — cereale, cartofi și păstăioase — este conținutul lor sărac în aminoacizi. Producția acestora este frânată tocmai atunci când ei încep să

se acumuleze. Dr. Gad Galili, cercetător la Institutul Weizmann, din Rehovot, a creat, în urma unor experiențe efectuate asupra cerealelor, cartofilor și tutunului, soluri mai bogate în aminoacizi. Proteinele umane conțin aproximativ 20 de aminoacizi diferiți, elemente de bază ale fiecărei proteine. Zece dintre acești aminoacizi necesari vieții nu pot fi sintetizați de organismul uman, ci trebuie să-i fie administrați prin hrană. Subnutriția, în special la copii, bătăuie în multe părți ale lumii, în care alimentația medie conține cantități insuficiente din aceste importante elemente. Cartofii cu mai mulți aminoacizi necesari vieții ar putea ajuta la reducerea deficiențelor de nutriție.

• ARHEOLOGICĂ

O amuleta de argint a fost descoperită sub pardoseala unei clădiri din secolul al VII-lea e.n., în orașul fillstein Ekron (Tel Mign). Ea reprezintă două figuri, dintre care una se roagă unei zețe care stă pe un leu.

Aceasta este doar o piesă dintr-o cuprinzătoare colecție de giuvaeruri și piese de argint, descoperite la Ekron, în apropierea kibutului Revadim, din sudul Israelului. Tezaurul era ascuns într-un ulcior, care, la rândul lui, era inclus într-un alt vas. Poate că totul a fost ascuns puțin înainte de asediarea Ekronului de către babilonieni, în anul 603 î.e.n., posesorii crezând, eventual, că, într-o zi, vor putea reveni pentru a recupera podoabele.

• COOPERARE ÎN ORIENTUL APROPIAT

Protectori ai mediului din Israel, Egipt și Jordania se străduiesc înaltă să salveze un important rețic de corali, serios amenințat de poluarea mediului, din Golful Akaba-Bilat. În ultimii opt ani, au dispărut din golf câteva duzina de specii de pește, dintre cele peste o mie care existau înainte acolo. O treime din rețic de corali a și fost distrus de poluarea mediului (îflor din vasele de transport, deșuri, turism).

• PEPENI DE IARNĂ

O nouă tehnică, ce ar permite cultivarea și pe timp de iarnă a pepenilor pentru export, a fost elaborată de oamenii de știință de la Universitatea Ben-Gurion, din Neghev. Cu toate că pepenii reprezintă o mare parte a exportului israelian de produse agricole, din cauza costului mare al încălzirii sereilor în timp de iarnă, acest sistem nu a fost folosit până în prezent.

O tehnică de curând dezvoltată, bazată pe utilizarea apelor freatice geotermale (dacă există), s-a arătat, totuși, foarte promițătoare. Specialiștii israelieni cred că noua metodă poate mai mult decât dubla veniturile agricultorilor israelieni. Sistemul se bazează pe țevi umplute cu apă, care sunt amplasate în seră, iar ziua absorb energia solară. Noaptea, plantațiile sunt acoperite cu o protecție termică, care împiedică pierderea căldurii acumulate și ține temperatura constant cu șapte grade mai mult decât temperatura exterioară. Adăugarea de bioxid de carbon acționează asupra efectelor negative ale înaltei temperaturi constante diurne asupra culturilor. „Ideea este simplă”, spune profesorul Dov Pasternak, directorul Institutului Ben-Gurion pentru știința agrară și biologia aplicată. „Oamenii se încălzesc iarna cu pătură. Noi utilizăm pătură termică pentru a încălzi plantele în timpul nopții. Prin aceasta, pentru prima dată, se aplică principiile utilizării pasive a căldurii solare la necesitățile culturilor în seră”.

• O CARTE DE RUGĂCIUNE DE LA LÖRRACH

Sub titlul „Obiecte de preț din biblioteca muzeei”, se poate vizita, la Lörrach (Germania), o interesantă expoziție de carte în curtea castelului. Biblioteca colecționează, din 1882, cărți importante sub aspect istoric, prețioase tipăriții, stampe vechi și rarități bibliofile. În colecția ei se află și Cronica universală întocmită de Schedel (1493) și Cosmografia întocmită de Sebastian Münster (1555), care a alcătuit vestita gramatică și dicționarul ebraic. În expoziție se poate vedea și o carte de rugăciune evrească, ce provine de la fosta sinagogă din Lörrach, distrusă în 1938 de nașiști. Salomon Reutlingen, care, din 1835 până în 1837, a fost președinte al Comunității Evreilor din Lörrach, [buncul său Erazas (1774—1809), tatăl său Nathan (1812—1820) și, ulterior, fiul său Eduard (1869—1871) au exercitat aceeași funcție] — a achiziționat cartea în septembrie 1829, Jacob Well a cumpărat-o apoi, în 1866, de la Eduard Reutlingen.

Această carte de rugăciune face parte dintr-o mică colecție de obiecte din muzeu, care amintesc de fosta comunitate evrească lörracheză.

• VITAMINA C — 60 DE ANI

Laureatul de la Basel al Premiului Nobel, profesorul evreu Tadeusz Reichstein, a obținut de-a lungul multor decenii rezultate excepționale în domeniul chimiei, farmaciei și botanicii. El a sintetizat, primul în lume, vitamina C.

În urmă cu exact 60 de ani, asistentul de atunci de la Școala Politehnică Federală a reușit să producă artificial vitamina C din glucoză obișnuită. Prima publicare a sintezei, în revista „Nature”, era datată 11 iulie 1933. Firma de chimie „Hoffman — La Roche” AG, din Basel, a cumpărat brevetul sintezei, cu obligația de a plăti autorului o participație de cinci la sută din vânzări. Întrucât nu mult timp după aceea, vitamina C a fost produsă cu tonele, aceasta l-a adus lui Reichstein un frumos onorariu.

Cu tot progresul tehnic, vitamina C, vitală pentru oameni, este produsă în toată lumea tot după metoda clasică Reichstein. La 20 iulie 1993, profesorul Reichstein a împlinit 96 de ani.

• TIMBRU

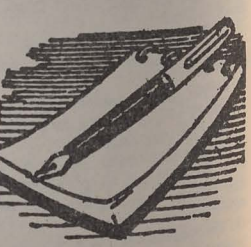
Poșta israeliană a dedicat un timbru Curții Supreme de Justiție a Israelului. Fiecare cetățean, precum și

toți locuitorii teritoriilor administrate de Israel din 1967 se pot adresa acestei instanțe.

• AMINTIRI DIN SIRET

În exilul lui la New York, scriitorul Leo Katz (1892—1954) își amintește de orașul său natal Siret, situat lângă râul cu același nume, din Bucovina. Anul 1907 confruntă orașul, în care se vorbeau concomitent română, ucraineană, idish și germană, cu introducerea votului universal pentru bărbați și cu o răscoală țărănească dincolo de granița de atunci cu România. Liceul Leo Katz își cieta drumul propriu în lumea aceluși steț evodinc, într-o povestire a sa, imaginea unei mici localități anexată, samavolnic monarhiei austro-ungare.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

MEMORANDUM

I believe it is my duty to inform the honorable government of the People's Republic of Romania on the issues related to the situation of the Jewish population in Romania and to the growing peace movement among world Jewry, coming up at the numerous private meetings that were requested of me during my participation in the World Peace Meeting in Helsinki.

These talks as well as all of the interviews I gave had the prior agreement of the leading members of our delegation. There were two sorts of talks: with communist Jewish personalities and journalists as well as peace militants who were attending the Helsinki event, and with representatives of the big Western Jewish communities and organizations who had traveled to Helsinki on purpose to see me.

I. TALKS WITH MEETING PARTICIPANTS

I had talks answering questions on the earlier mentioned issues with: Sam Poidbloom from Melbourne (Australia), Wolf Altman from Sao Paulo (Brazil), Kaplan Jacob from Rosario (Argentina), Rid Luvisch (Israel), Georg Hutcheson from Adelaide (Australia), Dave Biderman from Toronto (Canada), Rita Thälman, representative of the French Union of Jewish students, Mina Inger from Toronto (Canada) and many others.

In brief, the issues they brought up were as follows:

a) Why is Romanian Jewry keeping aloof without any cultural relations with the progressive Jewish organizations in the West? With regard to that, this is what I was told by J. B. Salsberg, a former communist legislator in the Canadian Parliament for 12 years (up to the latest election), whom our delegation leaders have invited to pay a visit to Romania.

"I'm speaking as a friend of the PRR, who's got a lot to suffer for defending you against hostile attacks, for it is not at all easy being a communist in Canada these days. So I'm asking you: why have you, Romanian Jews, become so isolated that we hear nothing from you? When the reactionaries get at you, I'd like to retort but I can't as I have no other source of information that our enemies. What's the reason of the PRR being different in this regard from other people's democratic regimes whose Jewish organizations and institutions we are in touch with, and exchange visitors and letters with? Just getting twice a year the messages of the Chief Rabbi of the PRR won't do. We do use these messages in our activity but we are mocked at by our enemies who say communist Jews have no information sources except religious ones. We've sent you progressive Jewish newspapers but you wouldn't have any of them. From you we hear nothing save that you have a synagogue and a Jewish theatre. That's a far cry from what we'd need to refute the assertion that there's no Jewish cultural life to speak of in your country."

b) Jewish press and literature

Rita Thälman, Wolf Altman, Jacob Kaplan and others asked me how come that, unlike Poland or Hungary or Czechoslovakia where the Jewish population is less numerous than in the PRR, we had no magazine, no newspaper, nor any literary works in Hebrew or in Yiddish, and with Jewish contents.

c) Emigration to Israel and the Zionist leaders' trials

S. Goldman, Mina Inger, Rita Thälman, Sam Poidbloom and others brought up the question of what possibilities there were for the reunion of separated Jewish families by approving emigration to Israel. They also requested an explanation concerning the Zionist trials which sparked an ample campaign against the PRR. They asked: why hasn't anything like that happened in other people's democratic countries?

d) Organizing a world peace movement among Jews

Nearly everyone I spoke with wondered how come that no one cared to launch an organized effort to rally Jewish masses and organizations around the world behind a peace movement. A field of such importance considering the Jewish influence on the press as well as on the economic and cultural life in various countries, has been abandoned to the enemies of peace who have been using it against the democratic camp. The Jewish people that has suffered

Eastern Jews, who have constantly been the font of Jewish lore, should stay away of this research!

"I've heard about the great success of your sermon at the Helsinki synagogue which brought forth a new approach to the interpretation of the Bible. We are inviting you to Stockholm to impart it to us and lay the groundwork of a collaboration in this field. I'd be glad to visit you in Bucharest to find out more about your religious life and meet other scholarly rabbis in your country."

UNPUBLISHED DOCUMENTS

HELSINKI, 1955

A report on my participation in the World Peace Meeting, help in Helsinki in June-July 1955.

The memo was submitted to Gheorghiu Dej. The Jews' situation in Romania was beginning to change: Released from jail, the Zionists were leaving. Doors were opened for the Jewish Aliya. Joint assistance came in. Terror relented.

It is then that the Kurt Wilhelm action took off.

so much from wars and Fascism is a natural ally of the peace forces. A platform fighting war and Germany's rearmament, and advocating a ban on nuclear weapons, would draw support from many Jewish groups, organizations and personalities who are now influenced by enemies of peace.

II. TALKS WITH PERSONALITIES OUTSIDE THE MEETING.

I was called on by Dr. Kurt Wilhelm, the Chief Rabbi of Sweden, I. Weinberger, representative of the "Société de Secours et d'Entraide", based in Geneva, Davidhin, the president of the Jewish community in Finland, and Motzkin, president of the Helsinki Temple.

To summarize the issues and proposals they brought up, here is a brief account of my talk with the Chief Rabbi of Sweden, Dr. Wilhelm:

"I regard this first meeting between a representative of the Jewish community in the PRR and myself who am speaking on behalf of the big Jewish communities in the West as a historical moment. I'd like to tear down the curtain between Eastern and Western Jews. I wish to call your attention on a confusion that's often made in the East and needs to be cleared up. The government of Israel follows a policy which depends on the interests of its territory and varies from one political circumstance to the next. This is one thing, while the political stance of the big Western Jewish communities is quite another thing. We do support the state of Israel as we deem it absolutely necessary that there should be a Jewish state and that it should develop, but that doesn't mean we identify with its different political stances which are governed by transitory interests. We care a lot about the 1,600,000 Jews living in Israel, but we sure care at least as much about the over 3,500,000 Jews in Eastern Europe. We are fully aware of what another war would mean for the Jewish people and, consequently, we are intent on fighting against such danger. We are glad to see you representing here in Helsinki the Jewish peace militants in the PRR."

"An ages-long solidarity among all of the Jewish communities scattered around the world compels us to do our best to end the segregation between us. We want to start knowing and backing each other again. It is impossible to think of a Mosaic cult whose communities should not know anything about each other, nor exchange religious culture. Over the past few years, biblical studies have uncovered things never known before in whose research hundreds of Jewish scholars in the West are now engaged. And think that you, the

"It is that selfsame solidarity that has prompted another proposition which I am making you on behalf of the Société de Secours et d'Entraide in Geneva. This is an entirely apolitical society, perfectly discreet in its activity, whose purpose is to help Jewish victims of Fascism, elderly or sick. The society has entered for some time an agreement with the Hungarian government. Under this accord, the society pays in dollars for packages of food and clothing which the Hungarian government buys from the domestic market and which it hands out to Jews who were the victims of Fascism. The society also reimburses the Hungarian administration for the customs duties. Secondly, the society supplies U. S. — licensed drugs and cars to the Hungarian government which refunds their price in Hungarian currency to the Jewish community in Budapest to be used as an aid fund for the same purpose. Professor Hajmann, the president of the society, travels to Hungary every now and then to inspect this aid activity which of course is overseen by the Hungarian government. The operation now amounts to a total 50,000 dollars a month which may be raised if need be."

"The society has assigned me to ask you to convey to the Romanian government their proposal to undertake a similar action in the PRR. I've been entrusted with the mission because my person is a guarantee of their good will toward your regime. I am one of the founders of 'League V' that was set up during the war in order to support the Soviet Union, a task that it successfully fulfilled by sending a mission to Kuybishev."

The other Western personalities that I have named talked much the same way.

As a first result of my talks with the Chief Rabbi of Sweden, I was assured the Jewish press around the world would stop any attacks against the PRR. Dr. Wilhelm had been authorized to give me such assurance as he spoke on behalf of the big Jewish organizations and communities in Western countries. Of course, that does not preclude isolated acts by one journalist or another, but it won't be an organized campaign any longer. Quite the reverse, Dr. Wilhelm asked for information to acquaint the world Jewish public with the real facts in our country. To this end, he handed me a list of questions the answers to which he wishes to make public.

III. CONCLUSIONS

Considering this very succinct account, I dare say the issues and proposals I have reported here deserve careful examination. On the one hand, it has become apparent

from my talks with meeting participants that too little has been done to dismiss allegations against our country as to the situation of the Jewish population here. These people need to be supported in their desire to inform the public on the truth. On the other hand, my talks with representatives of the Western Jewish organizations and communities have proved that **one should not underestimate the influence such institutions have on the world public opinion**, and that this beginning of a thaw should be continued and extended. In my opinion, this will benefit not just the PRR and the Jewish population in this country, but also the cause of peace that is so dear to us. I think the reason why, unlike other religious cults, I was the only one to represent the Mosaic cult to the Helsinki meeting, is that no major action has been undertaken to win the leading Jewish factors to the struggle for peace. To mend this shortcoming, I take the liberty of suggesting a course of action that would include:

a) Reconsidering the whole Jewish life in the PRR, especially in its cultural aspects, including the possibilities for putting out Jewish newspapers and magazines, for setting up Jewish cultural institutions, etc.

b) Paving the way for a strengthening of our ties with the progressive organizations and personalities, as well as with the leaders of the big Jewish communities in Western countries (through visits, cultural exchanges, etc.).

c) Allowing me to make a number of visits to the big Jewish communities in the West. I am convinced — **and I am taking full responsibility for it** — that such visits will result in a complete reversal of the Western Jewish views on our country and will help us win a number of prominent Jewish personalities to the cause of peace.

d) Accepting the Chief Rabbi of Sweden's offer to visit the Jewish community in the PRR, and authorizing me to send him an invitation to that effect.

e) Considering the offer he made on behalf of the Société de Secours et d'Entraide in Geneva, account taken of the PRR's interests and those of the Jewish population in this country, while also regarding it as a signal of the world Jewish institutions' desire for approaching and cooperation with our country and the Romanian Jews.

f) Authorizing me to answer the questions, herewith attached, that were handed to me by the Chief Rabbi of Sweden. These answers are designed to be published in the leading Jewish newspapers throughout the world. They ought to be sent over as soon as possible since they have been very much deferred already.

g) Reconsidering the Zionist leaders' trials in the light of these facts and taking into account that many senior members of the "historic" parties have been freed of late. A similar step with regard to the Zionist leaders would stir up an extremely favorable response amid world Jewry.

Naturally, these suggestions have been summarized to suit the limits of a memo. For further details, I am putting myself at the disposal of the competent authorities that will take charge of these issues.

We are struggling for peace!
Dr. MOSES ROSEN
Chief Rabbi of the Mosaic Cult
in the People's Republic of Romania

של היהדות הדתית מרומניא

ב"ה מרחשוון תשנ"ד * מס' 768 * דו-שבועון

ביקור משלחת ה"אמריקן ג'ואיש קומיטי

את תקוותם לשינוף פעולה כלכלית מהודקת גם להבא עם משקיעים מארה"ב וארצות מערביות אחרות.

דברור, מר אלפרד מוסס הדגיש את הכרת תודתו בעד האפשרויות הרחבות של הקהילות היהודיות מרומניא לחיות את חייהם הדתיים והתרבותיים היהודיים באופן חופשי והבטיח לממשלת רומניה שהיהדות האמריקנית תשאר גם להבא כמו בעבר ידידה נאמנה של רומניא. האורח הביע את צערו על העובדה שבחלק מהעתונות הרומנית מופיעות עוד התקפות אנטישמיות וגם השבוע הופיעו מחדש באורדיה ה"פרוטוקולים של זקני ציון" המפורסמות לגנאי וכשקרניות. איש לא חושב להאשים את הממשלה הרומנית או את העם הרומני על זה, אבל בתור ידיד רומניא, הוא חושב שחבל שלא ננקטים אמצעים נגד הישנות דברים כאלה.

היבטח לאורח שיקטו אמצעים נכונים בקרוב, כי גם הממשלה וגם העם הרומני מוקיעים התקפות כאלה והסתות לאיבה לאומית או דתית וחושים אורן מזיקות לשמה הטוב של רומניא. שתי הפגישות התקיימו באווירה לבבית חמה.

בימי ה-17 ו-18 באוקטובר 1993, נשיא ה"אמריקן ג'ואיש קומיטי", מר אלפרד מוסס, בליווי מנהל המחלקה האירופית של ההסתדרות הזאת, הרב אנדריי באקר, ערכו ביקור בפדרציה של הקהילות היהודיות ברומניא. הם נתברכו ע"י כבוד הרב הראשי דר. דוד משה רחן שליט"א, במסגרת כינוס של הנהגת הפדרציה.

מר אלפרד מוסס הנו אישיות בעלת יוקרה בחיים הסוציאליים והפוליטיים מארה"ב, היה יועץ מיוחד של הנשיא קרטור ואחד המנהיגים הראשיים של היהדות האמריקאית. הוא ידיד רומניא ושל הקהילות היהודיות ברומניא.

בעשורים האחרונים הוא שיתף פעולה מקרוב ובאופן תמידי עם כבוד הרב הראשי למען הענקת הקלאזה לאומה הכי מועדפת לרומניה.

במשך ביקורם, האורחים, בליווי כבוד הרב הראשי דר. דוד משה רחן, נתקבלו ע"י מר אדריאן נסטאסא, נשיא הבית התחתון של הפארלמנט וע"י מר דן מירצ'א פופסקו, משנה לרה"מ. בשני המפגשים, המארחים הודו לנשיא אלפרד מוסס בעד כל התמיכה לרומניא והביעו

הרב הראשי דר. דוד משה רחן שליט"א

נח ואברהם

הצד השווה שבשני האישים הנקובים בשמותם בתורתנו אינו דבר של חדוש וכבר התאמצו מפרשי התורה למצוא אותו. ודבר זה עומד עדין ברעננותו וכל רוח חדש המפפע בעולם, מתוכו הוא חודר בלי הפוגות, משום שבכל דור ובכל תקופה ובכל מחזור של קריאת התורה מדי שבת בשבתו, נובעים פירושים חדשים, מקרוב באו, ובהם משתקפות היות זמנם המרמזים על בעיות דורם.

נחזור נא לנושא עתיק זה שעוד לא נתישן ונתבונן בו על פי השקפתנו לראות את ההיקש ואת ההבדל שבין משאת נפש כל אחד מהם. שניהם נכתרו בתואר "צדיק" ושניהם דבקים באלקים, "את האלקים התהלך נח" (בראשית ו, ט). וגם לאברהם אמר אלקים: "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז, א). ושניהם חיים ונמצאים בחברת חוטאים שכל מגמתם חסם ושווד. דור המבול ואנשי סדום שוים נמסעים הרעים ופורענותם ממחרת לבוא עליהם.

וכיצד חושבים הם לפתור שאלת החטאים האלה בנפשותם כדי להטיב דרכם "להעביר ממשלת זדון מן הארץ"? נח סובר כי אין להעביר את רוע הגזרה משום שהחברה האנושית חייבת כליה במבול הבא למחות את כל החי, ואין להרהר אחרי מדת הדין "כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ" (בראשית ו, יב). עולם מלא תבל אין לו להתקיים עוד ואסור לגשת אליו, כי כל הנוגע בו יטמא כמוהו ויסקן את נפשו. שומר נפשו ירחק ממנו וכדי להציל את המעט שעודנו בטהרתו, יש לבדול מכל הרע שבעולם. המבול הבא ימצא את התבה וישיאר אך נח ואשר אתו בתבה "וכל בשר אשר בו רוח חיים, מתחת השמים, כל אשר בארץ, יגוע" (בראשית ו, יז).

אחד הרבנים החכמים מצא טעם בפתגם הידוע: "א צדיק אין פעל" (צדיק בפרוה) באמרו כי הפתגם מכוון לצדיק שאינו גמור "המבקש שכר כפנסח". וזה באורו: כשיושבים בחדר והקור מתגבר בו, אפשר להתחמם בשני אופנים: צדיק אמיתי מסיק אש בתנור ומחמם את החדר כלו וחס לו וגם לכל הבא החדרה. והשני, דרך אחרת לו. הוא אינו מחמם את החדר, הוא מתלבש בפרוה ואז חם לו ולא לזולת.

על פי באור זה יש להבין מפני מה הוסיפו חכמי התלמוד לנח, לתואר "צדיק", סימן השאלה. שאלת הקיום לעולם נפתרה על פי השקפתו של נח "כצדיק בפרוה", בה ייכנס ויחם לו. את התבה בנה לעצמו, ואת בני דורו עזב לאבדון ובה אמר להציל את החיים ואוצרותיהם.

לאאורה אין להטיח כלפי נח, כי הלא "את האלקים התהלך נח". הוא אמנם פנה לדברי אלקים המלמדים "סור מרע ועשה טוב" (תהלים לד, טו). הוא התהלך את האלקים ומבני אדם העלים עיניו. בשם אלקים ותורתו הצדיק את הדין "לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים", כדי להקים על חורבנו של העולם הישן, עולם חדש, הטוב ממנו, הטהור ממנו.

אברהם רוצה גם הוא להשרות צדק בעולם, שייתמו חטאים מן הארץ, להסיר את הרע מן העולם. הוא נתן אוזן קשבת לדברי אלקים: "התהלך לפני והיה תמים". והוא אינו מסתפק רק בתורת המוסר, הוא רוצה לעשות מעשים טובים וישרים, לחבקי את אויר העולם, ומוצא הוא לפניו כר נרחב כדי להגדיל את שלטון הצדק ולהאדירו.

"דבי יהודה אומר: משל למלך שהיו לו שני בנים, אחד גדול ואחד קטן. אמר לקטן: הלך עמי. ואמר לגדול: בוא והלך עמי. כך אברהם, שהיה כחו יפה "התהלך לפני והיה תמים". אבל נח, שהיה כחו רע "את האלקים התהלך נח" (בראשית ו, ל). הבן הקטן אוזן ביד אביו ועיניו נטויות למעלה לאביו המוליכו בדרך ודבר אין לו עם העומד לפניו. אבל הבן הגדול הולך לפני אביו, עליו ושמח ועיניו משוטטות לבקש את הדרך הנכונה, בה ילכו שלשתם. הוא אינו מחכה שיוליכו אביו, הוא מסייר את הנתיבות למצוא את הממחרת להביאם למחוז חפצם.

נח נמשל לילד הקטן המהסס בהלכו ואחוז אביו ביד אביו, "את האלקים התהלך נח", הכל פשוט בעיניו ואינו רואה אלא את אשר מסביב לו. תורת אלקים

היא בעיניו כדבר שאין להזיזו ממקומו. גזירה מוצקת היא ואין למידן ממנה אחרת. ולכן שונה הוא, כי בהתהלכו תמיד את האלקים, לא הבין את החיים והתנגד להם ונמצא מתנגד לבוראם כי נשמת כל חי הוא האלקים. אבל אברהם השיי את האצילות באמונתו ובמלחמתו בעד הצדק התחזק והתהלך לפני אלקים, הוא סירר את אפוקו של העתיד ומוצא דרכים חדשים המובילים לצדק. אמת כי העוולה וההפרות שבסודם עלולות להביא שואה, אבל אברהם חושב כי מגמתו היא להטיב לכל אדם. "ואת הנפש אשר עש ברח"ק". הוא רוצה להשפיע לטובה, להרבות צבא הנוטים לרעיונות קדושים כמוהו. הוא אינו מסתפק לומר "אני את נפשי הצלתי", אלא בכל תקפו ובכל חוס לבו עומד הוא במערכה להציל גם את סדום האחרונה. תורת ה' אינה לעיני אברהם דבר מקשה, אלא דבר העומד להתפתח ולא לקפוא על שמריה. כי החיים אינם עומדים תחתם. ולעולם אין לשכוח את המטרה, שהיא הצלת החיים. עקרונותיו של אברהם מלאים תוכן אציל, הומני, כי הלא המה העושים לשמור על החיים ולהסיר את המוות מלפניהם. לא להחריב ולבנות בני אחר על עיי המפלה, אלא לשפר את הבני ועומד מכבר, כדי שאותם האנשים ישובו מדרכם הרעה ויוכלו לחיות בתנאים יותר נוחים.

"ויסע אברהם הלך ונסע" (בראשית יב, טו). הוא הולך מעיר לעיר ומכפר לכפר, הוא מבקש את הנתיבות ללכות בני האדם. הוא רוצה לחמם את הבית כלו, יחם לו וגם לאחרים. את הפתרון כאוהי "פרוה", אינו מעלה על לבו, כי הפרוה קצרה היא וצרת עין.

ושנים, נח ואברהם, מטרה אחת להם, אבל דרכיהם שונים. הצד השווה שבהם חזר חלילה בכל מאה שנה ומה שאנו למדים מזה, חדש הוא תמיד ומועיל.

משתתפים בהצגה לכבוד האורחים מטעם ה"אמריקן דואיש קומיטי"

Journal of the Romanian Jews

A Law Against Antisemitism in Romania

On October, 18, 1993, during a meeting in Bucharest of Alfred Moses, the President of "American Jewish Committee", Rabbi Andrew Backer, the director of Europa Department of this organisation with Mr. Adrian Năstase, President of the Chamber of Deputies (Romanian Parliament), were raised the problem of Antisemitism in a part of the Romanian press.

Chief Rabbi Rosen who was present at the meeting complaint against the publishing, this week, of the Protocols of the sages of Zion in the publication "Crișana" in Oradea.

The Speaker of the House expressed the condemnation by the Romanian Government and Parliament of such hate and calomny propaganda and promised that by the occasion of the voting of the new penal codex, clear and strong punishment for agitation on xenophobia intereth-

nical and interconfessional groups will be introduced in the law.

President Năstase thanked American Jewish organisations for all the help given to Romania on the Most Favoured Nation problem and expressed the hope that more investors will come now to Romania to cooperate in the economical field.

Mr. Moses assured the President Năstase of all the friendship of American Jewry to Romania and expressed his gratitude for the large possibilities that Romanian Jewry to develop a very positive religious, cultural and zionist activity.

The delegation together with the Chief Rabbi were received also by Mircea Dan Popescu, the Vice-Prime-Minister and had a friendly discussion with him in the same spirit of cooperation.